

MAGYAR POSTA

MEGJELENIK ÉVENKINT TIZSZER
ELŐFIZETÉSI ÁR ÉVI 8 PENGŐ
MŰSZAKI MELLÉKLETTEL 12 PENGŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
I. KER., KRISZTINA-KÖRUT 12. SZÁM
BUDAI POSTAPALOTA VI. EM. 607.

TELEFON: AUT. 50—5—97. — MŰSZAKI ÜGYEKBEN 88—2—82.

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M. KIR. POSTAVEZÉRIGAZGATÓSÁG MEGBIZÁSÁBÓL
A M. KIR. POSTA JOGÁSZ- ÉS MÉRNÖK TISZTVISELŐI ORSZÁGOS EGYESÜLETNEK
SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁGA.

FŐSZERKESZTŐ: **Dr. ALKÉR SÁNDOR** M. KIR. POSTAFŐIGAZGATÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. NAGY SÁNDOR
M. KIR. POSTAIGAZGATÓ.

TÁRSSZERKESZTŐ:

PETAINEK JÓZSEF
M. KIR. POSTAFŐMÉRNÖK.

A távközlés madridi nemzetközi egyez- ménye és az ehhez csatolt táviró és távbeszélő szabályzatok.

A m. kir. posta jogász és mérnök tisztviselőinek országos egyesületé-
ben 1933. évi január hó 24-én felolvasta: **dr. HAVAS FERENC** m. kir.
postatanácsos.

La Convention Internationale des Télécommunications de Madrid et les
Règlements Télégraphiques et Téléphoniques y annexés.

Par le **dr. François Havas**, conseillers des Postes.

L'auteur en appuyant sur l'importance de la création d'une Convention inter-
nationale unique, valable pour tous les services des télécommunications, expose les
innovations les plus importantes, contenues dans la nouvelle convention de Madrid
ainsi que dans les Règlements télégraphique et téléphonique y annexés.

A régóta várt nagy esemény bekövetkezett. A csoda megtörtént.
Az 1932. évi szeptember 3-ika és december 10-ike közt ülésezett
madridi nk. táviró és nk. rádiótáviró értekezletek megalkották a veze-
tékes és drótnélküli üzemekre egyaránt érvényes, ú. n. egyesített
Egyezményt. Ennek az Egyezménynek a címéből hiányzik a táviró
és a rádió eddigi jelzője s így már külsőleg is mutatja a bekövetkezett
nagy változást. Az új egyezmény címe „Convention Internationale des
Télécommunications”, melyet magyarra helyesen így fordíthatnánk le:
„A Távközlés Nemzetközi Egyezménye”.

Az új egyesített Egyezmény megalkotásával a táviró, távbeszélő
és rádió nemzetközi szabályozása terén új korszak köszönt be. Két-
ségtelen ugyanis, hogy az elektromos távközlés különböző szolgálati
ágainak közös nemzetközi Egyezmény keretében történt szabályozása
egyrészt e három szolgálati ághoz tartozó üzemek nagyfokú fejlődé-
sének a külső formákban való demonstrálását jelenti, másrészt az
egységes nemzetközi szabályozás a további újabb fejlődés kilátásait

is magában rejti. Hiszen mindenki tudja, hogy a modern emberiségnek, ha a maga nagy kulturális hivatását jól be akarja tölteni, olyan szellemi közlekedési eszközökre, vagyis olyan lebonyolító üzemekre van szüksége, melyek egyrésztől közvetlenek, vagyis az egymással érintkezni kívánó feleket lehetőleg közelhozzák egymáshoz, másrésztől e közvetlenségnek mintegy előmozdítójaként igen gyorsak is. Ebből az adott szükségességekből következik viszont, hogy az elektromos távközlés e modern üzeimeire az emberiségnek mindig fokozottabb mértékben van és lesz szüksége.

Ennek a helyzetnek a felismerése az egész világ államai közt általánosan útat tört magának s ez eredményezte annak a belátását, hogy a jövőben egy kultúrállam sem engedheti meg magának azt a kényelmes álláspontot, melyet eddig például az Északamerikai Egyesült Államok engedtek meg maguknak, mikor a nemzetközi távítóegyezményhez azért nem csatlakoztak, mert náluk a távító- és távbeszélő-üzem magántársasági kezelésben van. Ezek az üzemek az állam számára még ebben az esetben is nagy jelentőséggel bírnak, azok a kulturális és közgazdasági életre gyakorolt hatásuk folytán elsőrangú tényezőkké lettek. Egyik saját érdekeire csak valamit is adó állam sem mondhatta már magára nézve közömbösnek azt, hogy ezek a nagy nemzetközi üzemek szervezetükben és üzleti szabályaikban milyen rendelkezéseknek megfelelően működnek. Sőt ellenkezően, minden a saját érdekeivel csak valamit is törődő állam elsőrendű kötelességének ismerte és tudta azt, hogy akkor, amikor az egész világ villamos távközlési szolgálatát szabályozó új egységes Egyezmény és az ahhoz tartozó szolgálati szabályzatok elkészítéséről van szó, akkor e munkákból neki is ki kell vennie részét, érdekeit neki is ott megfelelően képviseltetnie kell, mert ha nem, úgy ez az új szervezet s ezek az új szabályok nélküle s esetleg érdekei ellen fognak működni, illetőleg megalkottatni.

Ez a tényleges helyzet s az államkormányoknak ez az elgondolása a madridi értekezletnek olyan jelentőséget adott, amilyennel csak igen kevés más ügkörben működő nemzetközi értekezlet dicsekedhetik. Az értekezletnek eme nagy jelentősége a résztvevő képviselők nagy számában is kifejezésre jutott. A két egyidejűleg működő értekezleten ugyanis 82 állam, illetőleg gyarmati kormány, kereken 400 kiküldötttel képviseltette magát, az értekezleten résztvevő távító- és távbeszélőtársasági képviselők száma pedig elérte a 160-at. Ha ehhez a számhoz még a különböző gazdasági és más érdekeltségek képviselőit, valamint a nemzetközi iroda személyzetét is hozzászámítjuk, úgy az értekezleten hivatalos minőségben résztvevők számát kereken 700-ra tehetjük, ami egyenesen hallatlanul nagy számot jelent e téren.

A madridi értekezletnek időpontjáról tehát elmondhatjuk, hogy az a villamos távközlés üzeimeinek fejlődése, valamint azok működési szabályainak nemzetközi kodifikációja terén egy renaissance korszak bekövetkezésének határkövét jelzi, mely az emberiség kultúrtörténetében mindig pirosbetűs dátumot fog jelenteni.

Az értekezletnek eme nagy jelentősége a résztvevők nagy számán kívül a külsőségekben is kifejezést nyert s ennek bizonyítására talán elég, ha megemlítem, hogy a két értekezlet egyesített megnyitó ülésén

Azana spanyol miniszterelnök, a záróülésen pedig maga a spanyol köztársaság elnöke, Zamora elnökölt, amiben az értekezletnek a vendéglátó állam részéről történt legmagasabb fokú értékelése igazoló-dott be.

Az értekezlet fontosságát vezérigazgató urunk ömértósága és a m. kir. kormány is kétségen kívül igen magasra becsülte akkor, amikor ebben a csonka hazában uralkodó nagyon súlyos pénzügyi helyzet ellenére is vállalták azoknak a költségeknek a viselését, melyekkel az azokon való képviseltetés járt.

Az egyetlen elszomorító jelenség, mely az elektromos távközlés új világegyezménye és az ahhoz csatolt szolgálati szabályzatok megalkotásával járó kodifikációs munkák sikeres elvégzése felett érzett örömünket megzavarhatja, az a súlyos világgazdasági válság, mely az egész emberiség termelő munkájának előhaladására béklyókat rak s így megakadályozza, hogy ezt az új kodifikációs munkát impozáns méretekben megduzzadó forgalmi jelenségek is kísérjék. Csüggednünk azonban ennek ellenére sem szabad, remélnünk annál inkább s így bízunk benne, hogy a kodifikációs renaissainceot rövidesen a forgalmi renaissance is követni fogja.

Ezek előrebocsátása után legalább nagy vonásokban ismertetni kívánám az új egységes Egyezmény felépítését, valamint azokat a főbb újításokat, melyeket az Egyezményhez csatolt távíró és távbeszélő szabályzatok tartalmaznak. Mivel a madridi nk. rádiótávíró értekezleten a magyar államot Erdöss Gyula postafőmérnök barátom képviselte, a rádiót érintő újításokat és szakkérdéseket nem érintem, mert azokról ő fog beszélni.

Abból a célból, hogy mélyen tisztelt hallgatóim tisztán láthassák, hogy a Madridban még mint két külön egységként működő nemzetközi távíró és nemzetközi rádiótávíró értekezlet miként alkották meg az új egységes Egyezményt és az ahhoz csatolt szabályzatokat, talán nem lesz érdektelen, ha megemlítem, hogy a két értekezlet az Egyezmény ügyét ú. n. vegyes bizottságban, illetőleg vegyes albizottságokban tárgyalta (Commission de la Convention [mixte], Souscommissions de la commission de Convention [mixte]), ami a valóságban nem jelent mást, mint azt, hogy a két értekezlet tulajdonképpen összeolvadt, mert hisz másként ebben az ügyben eredményes munkát végezni nem lehetett volna. E bizottságok által feldolgozott anyagot aztán úgy a távíró, mint a rádiótávíró értekezlet egyenesteljes üléseken tárgyalta le és fogadták el. Ezzel szemben a szolgálati szabályzatok közül a távíróra és távbeszélőre vonatkozó szabályzatokat a bizottsági, illetőleg albizottsági előkészítő munkák után a nk. távíró értekezlet tárgyalta le plenáris ülésein, a rádióra vonatkozó szabályzatokat pedig a nemzetközi rádiótávíróértekezlet a maga plenáris ülésein.

Az Egyezményt a vegyes albizottságok, illetőleg vegyes bizottság Boulanger Lucien-nek, a nemzetközi iroda kiváló aligazgatójának ú. n. második tervezete alapján kezdte el tárgyalni s ezt az előkészített szöveget módosították, illetőleg egészítették ki az elhangzott és elfogadásra alkalmasnak tartott javaslatok szerint.

Az Egyezmény szövege, így végső alakjában 5 fejezetre oszlik.

Az első fejezetbe a Távközlés Nemzetközi Egyesületének szervezetére és működésére vonatkozó határozatok, a második fejezetbe a nemzetközi értekezletek összehívására és működésére vonatkozó alapvető határozatok, a harmadik fejezetbe a nemzetközi távközlés szolgálataira vonatkozó általános jellegű határozatok, a negyedik fejezetbe a rádiószolgáltatásra vonatkozó különleges határozatok, végül az ötödik fejezetbe a záróhatározatok soroztattak. Az Egyezmény végére függelékcsatoltak, melyben az Egyezmény szövegében előforduló fogalmak meghatározásait vették fel.

Az első fejezetbe sorolt cikkek megállapítják az eddigi nemzetközi táviróegyesület helyébe lépő „Távközlés Nemzetközi Egyesületének” szervezetét. Leszögezik, hogy az Egyezményhez a Táviró Szabályzat, a Távbeszélő Szabályzat, valamint a Rádióközlésre vonatkozó szabályzatok (Általános Szabályzat és Pótszabályzat) csatlakoznak. Itt van kimondva, hogy csak az Egyezmény aláíróinak van joguk az Egyezményhez csatolt szabályzatok aláírására, illetőleg az azokhoz való csatlakozásra, legalább egy szabályzathoz azonban az Egyezmény aláíróinak feltétlenül csatlakozniuk kell. A rádió pótszabályzatához való csatlakozás azonban csak úgy lehetséges, ha az illető állam egyúttal a rádió általános szabályzatához is csatlakozik.

Az Egyezményhez és a szabályzatokhoz való csatlakozás formáinak kívül itt vannak megállapítva az Egyezmény ratifikálására, valamint a szabályzatok jóváhagyására vonatkozó határozatok is. Az Egyezmény és szabályzatok felmondására vonatkozó határozatokon kívül a különegyezményekre, a választott bíráskodásra, a nemzetközi tanácsadó bizottságok megalakítására, a nemzetközi iroda szervezétére vonatkozó határozatok egészítik ki ezt a fejezetet.

A második fejezetbe sorozott cikkek az értekezletek összeülését, azok belső ügyrendi szabályzatát, valamint azok nyelvét érintik. E cikkekből megtudjuk, hogy magát az Egyezményt csak a szerződő kormányok teljhatalmú képviselőiből alakuló értekezletek változtathatják meg (Conférences des plénipotentiaires des gouvernements contractants), míg a szabályzatokat a szerződő kormányok képviselőiből alakuló közigazgatási értekezletek jogosultak megváltoztatni (Conférences administratives de délégues des gouvernements contractants).

Nagyjelentőségű és igen nagy nehézségek árán megszületett határozatai e fejezetnek azok, melyek az Egyesületnek, illetőleg az értekezletnek a nyelvére vonatkoznak. Nagybritannia, a brit dominiók, az Északamerikai Egyesült Államok képviselői ugyanis mindenáron azt akarták, hogy úgy az értekezletek tárgyalásainál, mint az Egyesület és az értekezletek által kiadott összes hivatalos okmányokban és jegyzőkönyvekben a francia nyelv mellett teljes egyenjogúsággal, mint második hivatalos nyelv az angol nyelv is szerepeljen. Az angolszász érdekeltség követelése viszont maga után vonta a spanyol-amerikai államok érdekközösségének, valamint a többi nagy világnyelveket képviselő államok meghatalmazottainak felszólalásait, kik ugyanezen a jogcímen viszont a saját nyelveik számára is úgy a szóbeliség, mint az okmányok terén teljes egyenjogúságot követeltek. A helyzet időnként e kérdés tekintetében egyenesen kilátástalannak látszott, végül is olymódon sikerült az ellentéteket áthidalni, hogy az értekez-

letek szóbeli tárgyalásainál a francia nyelv mellett az angol nyelvet is elfogadták, ami azt jelenti, hogy minden francianyelvű felszólalást a nemzetközi iroda által alkalmazott hivatalos tolmácsok útján angolra s viszont minden angolnyelvű felszólalást ugyanezen tolmácsok útján franciára fordítják. Megengedték azt is, hogy az értekezleteken más nyelveken is fel lehessen szólalni, ebben az esetben azonban a felszólaló maga tartozik felszólalásának franciára vagy angolra való lefordítását biztosítani. Az értekezletek jegyzőkönyveit és más kiadványait, valamint az Egyesület okmányait azonban kizárólag francia nyelven adják ki. Az ilyen értelemben hozott határozatok az új Egyezmény 21-ik cikkébe kerültek bele.

Ugyancsak a 2-ik fejezetbe sorozandó határozatok keretében kellett volna az értekezleteken történő szavazás módjára vonatkozó határozatokat megállapítani, ám erre nem kerülhetett a sor, mert a szavazati jog kérdésében nem sikerült az értekezleteken oly értelmű megállapodásra jutni, mely az Egyezménybe való beiktatásra alkalmas lett volna. E kérdéssel az Egyezmény egyik vegyes albizottsága foglalkozott igen hosszú időn át. A tárgyalások alapjául az Egyesült Államok javaslata szolgált, mely azt célozta, hogy az értekezleteken szavazati jogot csak az ú. n. független államoknak adjanak, vagyis a gyarmatoknak ne, a független államok mindegyike pedig egyformán csak egyetlen egy szavazati jogot gyakorolhasson. Az államok legnagyobb része, köztük Magyarország is, hajlandó volt ezt a javaslatot elfogadni, ám a nagy gyarmati hatalmak, mint Anglia, Franciaország, Olaszország stb. érthető okokból ellene voltak ennek a javaslatnak s ellene voltak azonkívül azok a nagy gyarmati igazgatások is, melyeket ennek a javaslatnak az elfogadása már meglévő szavazati joguktól megfosztott volna, mint pl. a Németalföldi Indiák, Belga-Kongó stb. Mivel a két tábort egymástól elválasztó ellentétek áthidalhatatlanoknak látszottak, Magyarország, Svájc és Csehszlovákia képviselői ú. n. közvetítő javaslatot (Proposition transactionnelle) terjesztettek az értekezlet elé, mely szerint a független államokon kívül egy-egy szavazati jog még a brit dominiumokat, Brit-Indiát, Tunist, Marokkót és a Németalföldi Indiákat is megillette volna, a többi gyarmatokat pedig anyaországuk szerint csoportosítva, még külön-külön egy-egy szavazati jog. Hosszas és elkeseredett viták után az értekezlet e kérdést csak ideiglenes jelleggel, vagyis csakis a madridi értekezletre való érvénnyel a magyar—svájci—csehszlovák közvetítő javaslat szellemében rendezte azzal a megtoldással, hogy Németországnak és Szovjetországnak, mivel e nagy birodalmaknak gyarmataik nincsenek, à titre d'importance (vagyis jelentőségük címén) még egy második szavazati jogot adott. A szavazati jog kérdésének végleges rendezését az értekezlet diplomáciai tárgyalások útján vélte a jövőben biztosíthatni.

Csodálatosképpen a kérdés méregfogát még ezzel az ideiglenes rendezéssel nem sikerült a madridi értekezleteken teljesen kihúzni, mert Szovjetországnak még ezt az ideiglenes s mindenki számára elfogadhatónak talált rendezést sem volt hajlandó elfogadni, hanem úgy a bizottságban, mint később a plénumban bejelentette, hogy csak a tiszta egyes szavazati jog rendszerét tartja a kérdés rendezésére alkalmasnak, amennyiben pedig egyes hatalmi érdekeltségek mégis

többszörös szavazati joghoz jutnak, úgy ő a szovjet számára 7 szavazati jogot követel, mert Szovjetországot 7, szerinte egymástól teljesen független köztársaság alkotja. Tekintettel arra, hogy ezt a 7-szeres szovjetfüggetlenséget az értekezlet plénumában egyetlen állam képviselői sem hitték el, Szovjetország javaslata támogatás hiányában még tárgyalásra sem került s a legsúfosabb kudarcba fulladt. Erre aztán, a szovjetdelegátus méregtől elfutva bejelentette, hogy Szovjetország a megszavazott második szavazati jogra sem tart igényt s kizárólag egy szavazati joggal kíván élni. Nem is gyakorolt többet.

Az Egyezmény harmadik cikkébe sorozott s a távközlés szolgálataira vonatkozó általános határozatokat tárgyaló cikkek e szolgálati ágak közérdekű jellegét, az államkormányok felelősségének kérdését, a levelezési titok megvédését, a közlekedési utak s berendezések legjobb állapotban való fenntartásának kötelezettségét, a közlemények feltartóztatására, valamint a szolgálat felfüggesztésére való jogot, az áthágások esetén való megtorlás kérdését, az állami táviratok elsőbbségét, a titkos nyelv használatát, a nemzetközi pénzegységet s a díjakról való kölcsönös elszámolás kötelezettségét tárgyalják.

E határozatok közt a multak tapasztalatait figyelembevéve, különös jelentősége van a 22-ik cikk határozatainak, melyek kimondják, hogy a távközlés szolgálatának igénybevételénél, valamint a díjszabás és a szavatosság tekintetében az összes feleket az államkormányok azonosan fogják kezelni s elsőbbséget vagy kedvezményt egyiknek sem nyújtanak. E határozatok azért fontosak, mert a díjvisszatérítésnek, vagyis a rabatnak a kérdését már e határozatok alapján is eltiltottnak véleményezhetjük. Mindazonáltal e fontos tilalmat az új távíró-szolgálati szabályzat még külön is kimondotta.

A levelezési titok megvédését kimondó 24 cikk első tervezete a magyar, osztrák, csehszlovák és jugoszláv igazgatásoknak az értekezlet elé terjesztett közös javaslata értelmében olyképpen módosult, hogy az államkormányokat felhatalmazta az arra illetékes belföldi hatóságok számára történő adatszolgáltatásra. Ezzel a javaslattal az Egyezmény régóta tapasztalt hiányosságát sikerült a magyar és a vele társult másik három ország képviselőinek megszüntetniük.

A közlemények feltartóztatásának jogát biztosító 26. cikk határozatai nagyjelentőségű újítással bővültek. Nevezetesen e cikk 2-ik paragrafusában a szerződő kormányok az állam biztonságára veszélyes vagy az ország törvényeit sértő, a közrendbe vagy a jóerkölcsökbe ütköző távbeszélgetések megszakításának a jogát is biztosították maguknak, ami a valóságban nem jelent egyebet, mint a távbeszélő cenzurának a nemzetközi Egyezmény szövege által való elismerését.

A negyedik fejezet cikkei, melyek a rádióközlés szolgálataira vonatkozó különleges határozatokat tárgyalják, nagyjából a washingtoni rádiótávíró Egyezmény idevágó határozataival azonosak s a kölcsönös érintkezés, a zavarás, a segélykérés, a hamis és csalárd jelzések, a korlátolt szolgálat, valamint a katonai berendezésekre vonatkozó különleges határozatokat tárgyalják.

Az ötödik fejezet egyetlen cikkből áll, mely kimondja, hogy az új Egyezmény 1934. január elsejével lép életbe.

Ami az új Egyezményhez csatolt külön távíró, illetőleg külön távbeszélő szabályzatokat illeti, a távíró szabályzatba (a Règlement Télégraphique-be) felvett újítások közt első helyen az összebeszélt nyelvű táviratozás szabályainak nagy reformjára kell rámutatnom, mely abban áll, hogy a 10 betűs codefrázisok rendszerét a madridi értekezlet megszüntette s egyedül az 5 betűs codefrázisokat tartotta fenn. Hogy ez a radikális változás, mely a nemzetközi távírószolgálatra csak előnyös lehet, az ipari és kereskedelmi érdekeltség körében is mentő jobban népszerűvé válhasson s a mai súlyos gazdasági helyzetben e körökre a jelenlegi díjaknál magasabb díjterhet lehetőleg ne rójon, az egységes 5 betűs rendszerű codetáviratok díját az értekezlet az európai díjrendszerű forgalomban a közönséges táviratok díjának 70%-ában, az európankívüli díjrendszerű forgalomban pedig a közönséges táviratok díjának 60%-ában állapította meg, ami a jelenlegi díjszabáshoz képest 5%-os, illetőleg 6.6%-os díjmérséklést jelent. E táviratok = CDE = jelzése ugyancsak az olcsóság érdekében továbbra is díjmentes maradt, viszont e nagy kedvezmények némi ellensúlyozásaként a codetáviratoknál az értekezlet 5 szavas díjminimumot állapított meg, mely az igazgatások, valamint a kábel és rádiótársaságok számára van hivatva minden egyes táviratnál legalább egy bizonyos szerény legkisebb hasznot biztosítani.

A codetáviratozásnak ezt az új radikális megreformálását az igazgatások többsége már hosszú idő óta óhajtotta megvalósítani, ám az angol és északamerikai kormányoknak, valamint a nemzetközi kereskedelmi kamarának az ellenzése miatt e szabályozást az 1928. évi brüsszeli nemzetközi távíró értekezleten még nem sikerült megvalósítani. Az időközben eltelt évek tapasztalatai azonban beigazolták, hogy a 10 betűs és 5 betűs rendszereknek egymás mellett párhuzamosan való fenntartása a kezelésben igen sok zavarnak volt az okozója, a táviratozó feleket viszont egyenesen csábította a visszaélészerű codefrázis-képzésre, amiből az igazgatásoknak, illetőleg társaságoknak tekintélyes kára származott.

Ezek után az előzmények, valamint hosszas és szenvedélyes viták után a madridi nemzetközi távíróértekezleten végül is győzött a jobb belátás s egyrészt Anglia és az Egyesült Államok elfogadták a maguk részéről a kizárólagos 5 betűs coderendszert, másrészt a nemzetközi kereskedelmi kamara is megelégedett a fentebb említett díjmérsékléssel. Magyarország képviselője természetesen a madridi értekezleten már elejétől fogva a magyar igazgatás régi elveinek megfelelően a kizárólagos 5 betűs rendszer mellett foglalt állást.

A távíróigazgatások érdekeinek megvédése, valamint a tisztességtelen verseny megakadályozása szempontjából igen nagy jelentőségű határozatok vétettek fel a távíró szabályzat 33-ik cikkébe, mely eltiltja a kábel és rádiótársaságokat úgy az utólagos díjvisszatérítéstől, mint az előzetes kedvezmények nyújtásától, vagyis a rabatfizetésnek bármely formájától. E határozatokat eredetileg magába az Egyezménybe kívánták belefoglalni s az ú. n. első Boulanger-féle tervezetben ezek még szerepeltek is az Egyezmény szövegében, a bizottsági tárgyalások során mégis az a vélemény alakult ki, hogy az Egyezmény szövegébe csak az egyenlő elbánás elvét kellene felvenni, ami meg is

történt, viszont a részletekre is kiterjeszkedő távíróüzleti szabályozást helyesebb a szabályzatba foglalni. Így azután a belga igazgatás javaslata alapján a szabályzat 33. cikke mondja ki az erre vonatkozó tilalmat, azzal a szankcióval, hogy a rendelkezéseket be nem tartó társaságokkal az érdekelt országok az üzleti forgalmat meg is szakíthatják, ami mindenestre hatalmas fegyvert adott az igazgatások kezébe. Hogy Magyarország képviselője az értekezleten e javaslatot támogatta, az csak magától értetődik.

Ugy a távíróigazgatások és társaságok, mint a távíró igénybevevő közönség szempontjából nagyjelentőségű volt az értekezlet elé terjesztett az a magyar javaslat, mely a sürgős táviratok díját a közönséges táviratok díjának háromszorosa helyett azok kétszeresében kívánta megállapíttatni. A jelenlegi gazdasági viszonyok mellett ugyanis a közönség már majdnem teljesen elszokott a háromszoros díj mellett feladható sürgős táviratok feladásától, ami az igazgatások bevételeire káros hatású volt. A helyzet megmentése érdekében tehát az alacsonyabb díjszabás rendszeresítése indokolt volt, mert az elvesztett forgalom legalább részbeni visszaszerzését csak így remélhetjük. Ennek ellenére még mindig voltak Madridban olyan képviselők, akik a háromszoros díj mellett foglaltak állást. Én természetesen javaslatunknak, vagyis a kétszeres díjnak az érdekében szólaltam fel a tarifabizottságban s a megejtett szavazás a kétszeres díj elfogadását kérőknek javára döntött. A kétszeres díj jelentőségét az értekezlet azzal is kiemelte, hogy e díjat már 1933. április elsejével léptette életbe. A magyar igazgatás tehát ezzel a javaslatával is bebizonyította, hogy nem az árdrágítók, hanem ellenkezően az ármérséklők csoportjához tartozik.

Magyarország szempontjából felette fontos határozatok kerültek bele Magyarországnak, Ausztriának, Svájcnak és Csehszlovákiának az értekezlet elé terjesztett közös javaslatára a távíró szabályzat 51-ik és 62-ik cikkébe. E cikkek ugyanis most már kifejezetten eltiltják és pedig mindkét irányú forgalomban a táviratoknak az út egy bizonyos szakaszán levélben, távbeszélőn vagy más módon való továbbítását abból a célból, hogy e táviratokat a teljes távírási díj megfizetése elől elvonják. E határozatok ezen túlmenően arra kötelezik az igazgatásokat és társaságokat, hogy amennyiben hozzájuk ilyen táviratok akár levélben, akár más módon érkeznének, azokat tartóztassák fel s erről az érdekelt feladási ország igazgatását értesítsék. Tudjuk nagyon jól, hogy a közelmúltban főleg az Amerikával való távirat- és táviratlevél-forgalmunkat a különböző kábel- és rádiótársasági képviselők milyen érzékenyen megkárosították azzal, hogy a felektől Magyarországon összeszedték a táviratokat és táviratleveleket, azokat levélben kiküldték Londonba vagy Párisba s ott adták fel az olcsóbb angol-amerikai, illetve francia-amerikai díjszabás szerint. Ugyanezt az eljárást természetesen a fordított irányú forgalomban is gyakorolták e társaságok képviselői s e táviratok a magyarországi címzettekhez aztán közönséges levélben postai úton jutottak el. Valóságos második párhuzamos, de a postakincstárénál olcsóbb táviratszolgáltatásról volt itt szó, mely nemcsak nálunk, hanem a többi közép-európai országokban is az igazgatásoknak nagy károkat okozott.

A visszaélésszerű távirat ki- és becsempészését megakadályozni kívánó magyar—osztrák—svájci—csehszlovák javaslatnak természetesen azok a nagy nyugateurópai államok, melyek ily módon távíróbevételi többletbe jutottak, nyíltan vagy leplezetten ellenzői voltak az értekezleten s az angol igazgatás is eleinte ellenző álláspontot foglalt el ebben a kérdésben. Az angol delegáció elnökével folytatott előzetes szóbeli megbeszéléseim eredményeként azonban Anglia ellenzését sikerült legyőzni, ami a javaslat sorsára nagyon előnyös volt, mert a távíró Règlement bizottságának elnöke, mely bizottság elé tudvalevően ez a javaslat került, éppen az angol fődelegátus volt. Így bár heves viták után, melyekben úgy jómagam, mint Svájc képviselője teljes felkészültségünkkel vettünk részt, az ütközetet mégis megnyertük s a javaslat így belekerült az új nemzetközi távíró szabályzatba.

Igen érdekes újítást jelent a nemzetközi távíróforgalomban az új szabályzatnak az a rendelkezése, mely a táviratoknak kivételes esetekben az érdekelt igazgatások előzetes megállapodása alapján távbeszélőn való továbbítását is megengedi. Ezt a továbbítási módot a magyar posta tudomás szerint a belföldi forgalomban már eddig is igénybevette s nagyon örvendetes, hogy ezt a gyakorlatban nálunk oly jól bevált továbbítási módot ezután a nemzetközi forgalomban is igénybe lehet majd venni.

A hírlaptáviratokat feladó sajtóérdekeltségek bizonyára érdeklődéssel fognak tudomást szerezni az új távírószolgálati szabályzat 68-ik cikkének ama határozatairól, mely a nemzetközi forgalomban a sürgős hírlaptáviratokat „Presse Urgent“ is rendszeresíti. E táviratfajt a magyar posta a belföldi forgalomban már eddig is elfogadta s azok díját a hírlaptáviratok kedvezményes díjának háromszorosában állapította meg. A madridi értekezlet ennél tovább ment s a sürgős hírlaptáviratoknak a nemzetközi forgalomban való rendszeresítésével azok díját a közönséges táviratok egyszeres díjában állapította meg, ami számottevő kedvezményt jelent a sajtó számára.

Ugyancsak anyagi áldozatot vállaltak a távíróigazgatások akkor, amikor az új szolgálati szabályzat 73. cikkében kimondották, hogy az „Obs“ jelzésű meteorológiai táviratokat az összes nemzetközi viszonylatokban elfogadják s e táviratoknak legalább 50%-os díjmérséklést adnak. Ezzel az intézkedéssel a madridi értekezlet a meteorológiai szolgálat fontosságát és közérdekű jellegét kívánta a nemzetközi viszonylatokban is elismerni és méltányolni.

Igen érdekes újítást olvasunk a távíró szabályzat 75-ik cikkének 3-ik paragrafusában, mely kimondja, hogy az = LC = jelzésű díjkedvezményes tengerentúli táviratok ezután bármely, a nemzetközi táviratozásra elfogadott közértelmű nyelven szerkeszthetők, vagyis nemcsak a francia, illetőleg a felvevő vagy a rendeltetési ország által e célra elfogadott nyelvek egyikén. Az újítás szellemének megfelelően e táviratok eddigi = LCO = (langage clair d'origine), illetőleg = LCD = (langage clair destination) jelzései is megszűnnek s e táviratok díjköteles jelzése ezután egyedül az = LC = (langage clair) jelzés lesz, ami egyszerűsítést és könnyebb kezelést jelent.

Az időközi fejlődés által teremtett helyzet elismerését és egységes elvek szerinti nemzetközi szabályozását vállalta a madridi értekezlet

akkor, mikor a különböző fajú táviratlevelek, az üdvözlő táviratok, a dísztáviratok és a képtáviróra vonatkozó szabályokat illetőleg díj-szabást megállapította és a nemzetközi szabályzatba beiktatta. A két utóbbi táviratfajra vonatkozó szabályok ugyan még csak a kezdő helyzetnek megfelelően, tehát csak meglehetősen általános mederben mozognak, ám az első lépést a madridi értekezlet mégis megtette s úgy a díasztáviratoknak, mint a képtáviratozásnak a rendes nemzetközi szolgálatok közé való besorozását ezzel megvalósította.

Ami a táviratlevelekre vonatkozó új nemzetközi szabályokat illeti, ezek háromféle táviratlevelet rendszeresítettek. És pedig az európai táviratleveleket, melyeknek jelzése „ELT“ (lettres-télégrammes européennes); az európa-kívüli díjrendszerű forgalomban pedig az éjjeli táviratleveleket, melyeknek jelzése „NLT“ (lettres-télégrammes de nuit) és a „DLT“ vagy másodnap táviratleveleket. Az ELT és NLT jelzésű táviratlevelek kézbesítése a feladást követő nap reggelén, a DLT jelzésűeké pedig a feladást követő másodnap reggelén történik. Az ELT táviratlevelek díja a közönséges táviratok díjának fele, a DLT és NLT táviratleveleké pedig a közönséges táviratok díjának egyharmada. Mindhárom kategóriájú táviratlevélnél az értekezlet 25 szavas díjminimumot állapított meg. A hétvégi táviratlevelek (WLT) kategóriáját, mely eddig egyes tengerentúli viszonylatokban volt rendszeresítve, az értekezlet, a tengerentúli forgalomban elsősorban érdekelt nagy igazgatások és társaságok javaslatára megszüntette, mert a mai táviró- és postaforgalmi viszonyok mellett feleslegesnek látszott olyan táviratlevélfajt fenntartani, melyet a hivataloknál esetleg egy hétig is hevertetni kell. Az NLT és DLT táviratlevelek egyharmad díja viszont úgyis oly olcsó díjnak számít, mely már az önköltséget is alighogy fedezi. Ennél olcsóbb díjszabásnak a rendszeresítése tehát nem volt indokolt.

Talán nem lesz érdektelen, ha ez alkalommal megemlítem, hogy mi teszi szükségessé egyrészt az NLT, másrészt a DLT táviratlevelek különböző kategóriáinak a fenntartását. A díja ugyanis mindkettőnek azonos, különbség köztük csak annyiban van, hogy az NLT-t a feladást követő nap reggelén, a DLT-t pedig a feladást követő másnap reggelén kell kézbesíteni. Ez a különbség azonban csak látszólagos, mert a valóságban mind a két fajtát a feladást követő nap reggelén kézbesítik, amit az európai időszámítás és a távolnyugati, illetőleg távolkeleti országok időszámítása közti eltolódás magyaráz meg. Az NLT táviratleveleket az Amerikával való forgalomban rendszeresítik, ahol a feladást követő nap reggelén való kézbesítés a mi időszámításunkhoz hasonlóan tulajdonképpen 6—10 órával való későbbi kézbesítést jelent. Viszont a távoli kelettel való forgalomban a DLT táviratleveleket kellett rendszeresíteni, mert a nap ott a mienkénél átlag 12 órával hamarabb kezdődik. Ezért, ha a DLT táviratot Japánban a feladást követő másodnap reggelén kézbesítik, a címzett azt végeredményben mégis a feladást követő tényleges nap reggelén kapja kézhez, vagyis kb. ugyanannyi idő múlva, mint a nyugati viszonylatokban az NLT táviratleveleket.

Ami az üdvözlő táviratokat illeti, azokat az értekezlet a már eddig követett gyakorlatnak megfelelően a karácsonyi és újévi üdvözetek

távíráttal való olcsó elintézhetségének céljaira rendszeresítette és pedig az európankívvüli forgalomban úgy szabad, mint kötött szöveggel, az európai forgalomban pedig csak szabad szöveggel. E táviratok díjmérséklete az európai forgalomban 50%, az európankívvüli forgalomban pedig az igazgatások és társaságok közötti megállapodásszerű százalékösszeg.

Az állami táviratokra vonatkozó határozatok között újítást jelent a szabályzat 78. cikkének 4. §-ában foglalt szöveg, mely kimondja, hogy háborús veszély idején a népszövetségi tanács elnöke vagy vezértitkára között egyrészt, valamely kormány minisztere, a népszövetségi tanács vagy a tanács által kiküldött misszió valamelyik tagja között másrészt váltott állami táviratok a többi állami táviratokkal szemben elsőbbséget élveznek. E táviratok megkülönböztetéseként azok bevezető részébe a felvevő alkalmazottnak az „S Priorité Nations” szolgálati megjelölést kell írnia, a feladó pedig a cím elé írt két szónak díjazandó „Priorité Nations” jelzést köteles alkalmazni.

Érdekes epizód volt, mikor e cikk tárgyalásával kapcsolatban Szovjetország azt a javaslatot terjesztette az értekezlet elé, hogy a népszövetségnek nyújtott állami táviratkedvezményhez hasonlóan az értekezlet a szovjet külföldön működő kereskedelmi képviselők számára is engedélyezze az állami táviratok váltásának jogát. A kérelmet a szovjetképviselő azzal indokolta, hogy Szovjetországban a külkereskedelem lebonyolítása állami feladat, így e külkereskedelmi képviselők állami szervekként működnek. Az értekezlet azonban ezt az érvelést nem fogadta el s a szovjetjavaslat így megbukott. Szovjetország képviselője ezt az elutasítást nem állhatta meg szó nélkül s azzal vádolta meg felszólalásában az értekezletet, hogy az államok javaslatainak elbírálásánál nem mér egyenlő mértékkel.

A táviratok díjának visszatérítését szabályozó határozatok között a közönség bizonyára osztatlan örömmel fogja üdvözölni azt az újítást, mely Magyarország javaslatára került bele a szabályzat 81-ik cikkébe s amely kimondja, hogy olyan esetben, amikor a táviró hibája folytán valamely közértelmű nyelvű távirat egy vagy több szónak a kihagyása folytán érthetlenné vált, vagyis célját tévesztette, az arra jogosult a távirat teljes díjának visszatérítését kérheti. Az általunk javasolt új szabálynak a méltányosságát azt hiszem mélyen tisztelt hallgatóság előtt sem kell bővebben indokolnom, mert hiszen magától értetődő, hogy ha valaki azt táviratozza, hogy „ma este nem érkezem meg” s ehelyett a „nem” szónak a kihagyása folytán a címzett oly táviratot kap, hogy „ma este érkezem meg”, úgy ez a távirat éppen ellenkező értelmű közlést adott a címzettnek, mint amelyet az neki szánt, vagyis célját tévesztette. Ilyen esetben tehát a távirat teljes díjának a visszatérítése indokolt és méltányos.

A táviró szabályzatnak mindezek az újításai kétségenkívül igen jelentős haladást jelentenek s úgy a közönség, mint az igazgatások szempontjából értékesek. Magyarország érdekei szempontjából mégis legfontosabb annak a magyar javaslatnak az elfogadása volt, mely a szabályzat 86. cikkébe, az ú. n. normális úttól eltérített táviratok díjmegosztását oly módon írja elő, amint azt már az 1922. és 1926. évi

budapesti számvevősegi értekezleteken a közép-európai államok képviselőiből alakított szakértőbizottság megállapította. E szabályok lényege az, hogy az eltérített útszakaszon csak azoknak a közbelső átmenő országoknak a díját szállítják le arányosan, melyeknek az eltérítésről tudomásuk van, maga a díjleszállítás pedig oly módon történik, hogy ezáltal a távíratnak az összdíja változatlanul ugyanannyi marad, mintha azt a normális úton továbbították volna.

Ami az értekezletnek a távbeszélő szolgálatra vonatkozó határozatait illeti, ezeket a távíró szabályzattól különálló távbeszélő szabályzatba (*Règlement téléphonique*) foglalták, melynek összeállításával és tárgyalásával az értekezlet keretében működő távbeszélő bizottság (*Commission Téléphonique*) foglalkozott. E bizottság tisztikarának összeállításakor Magyarországot az a kitüntetés érte, hogy képviselőjét e bizottság első alelnöki tisztségére jelölték. Ezt az államunkat ért magas kitüntetést természetesen a legnagyobb örömmel vállaltam, sőt a legnagyobb készséggel vállaltam azt a bizottság elnöke részéről ért további kitüntetést, mely a távbeszélő bizottság keretében működő egyik albizottság elnöki tisztét ruházta reám. Minden igyekezettel azon voltam, hogy mindkét megbízatásnak a lehető legjobban feleljek meg.

Ami az új távbeszélő szabályzatba foglalt határozatok által rendszerezített újításokat illeti, azok főleg abban állnak, hogy a távbeszélő nemzetközi tanácsadó bizottsága (az ú. n. C. C. I. F.) által 1925 óta a nemzetközi távbeszélő forgalom üzleti és üzemi kérdéseire vonatkozólag tett ajánlásait, illetőleg az ajánlások ama részeit, melyek a fogalommeghatározásokra, az egyes beszélgetési kategóriákra, a különleges szolgáltatásokra, valamint a díjszabás megállapítására és alkalmazására vonatkoznak, azokat a szabályzat szövegébe beiktatták.

Azok közül az újítások közül, melyek különösen a közönség szempontjából elsőrangú fontosságúak, a sürgős beszélgetések kétszeres díját kell főleg kiemelni. Ez az újítás is Magyarország javaslatára került bele az új szabályzatba s bízunk benne, hogy egyaránt szolgálatot fog tenni úgy a távbeszélőt igénybevevő közönségnek, melynek olcsóbb díjszabás mellett fogja lehetővé tenni a sürgős beszélgetések váltását, mint a távbeszélőigazgatásoknak, melyeknek remélhetőleg a jelenlegieknél nagyobb számú sürgős beszélgetést fog hozni.

Végül megemlítenő, hogy úgy a távíró, mint a távbeszélő szabályzat végén külön cikkekbe foglalták a nemzetközi irodára, valamint a távíró, illetőleg a távbeszélő nemzetközi tanácsadó bizottságainak (C. C. I. T. és C. C. I. F.-nek) működését biztosító határozatokat. A szabályzatokhoz azonkívül külön mellékletekként az illető tanácsadó bizottság belső ügyrendi szabályzatát is csatolták, melyeknek megalkotásával az értekezlet régóta tapasztalt hiányt pótolta.

Összefoglalásként és általános tájékoztatásként megemlíteni kívánom, hogy Magyarország a madridi nemzetközi távíró értekezlet elé 69 javaslatot terjesztett. E javaslatok közül az értekezlet 33 javaslatot fogadott el, illetőleg az új Egyezmény és szabályzatok szövegét úgy állapította meg, hogy ezáltal ezek a magyar javaslatok kielégítetteknek tekinthetők. Az elfogadott javaslatok közül egy az Egyezményre, 25 a távíró szabályzat, 7 pedig a távbeszélő szabályzat ügykörére vo-

natkozott. Javaslatainknak tehát közel 50 százalékát fogadta el az értekezlet. Ez a magas százalék, országunk számára kettős elismerést jelent. Elismerését jelenti elsősorban annak, hogy a javaslatok úgy tartalomban, mint külalakjukban sikerültek és életképesek voltak. Jelent azonban ez még mást is. Azt is jelenti, hogy az a magas nemzetközi aeropag, mely ezek fölött bírálatot mondott, a magyar delegáció által az értekezleten kifejtett munkát is értékelte, mert hisz mindenkinek, aki csak valaha is egy nemzetközi értekezlet munkájának a boszorkánykonyhájába akár az azon való részvétel, akár az értekezlet okmányainak tanulmányozása révén bepillantatható, nagyon jól kell tudnia, hogy egy kis állam javaslatai, legyenek azok bármilyen jók is, megfelelő képviselő nélkül csak a konferenciák temetőjébe kerülhetnek.

Ha Magyarországnak a külföld előtt való megjelenése és szereplése valaha fontos volt, úgy azt hiszem, mélyen tisztelt Uraim, most volt fontos, mikor a békeszerződések revíziójának kérdéséről kezdenek az egész világon komolyan beszélni s amikor Magyarországnak elsőrangú érdeke, hogy magát a világ közvéleménye előtt erre a revízióra méltónak, sőt minél méltóbbnak mutassa. Amikor a madridi értekezleten javaslataink védelmében szót emeltem, mindig ez a nagy eszme és kötelesség lebegett a szemem előtt. Sugallatot véltem hallani, mely azt mondja: „Ugy beszélj, hogy ezáltal mentől több téglgyűljön egybe a trianoni koporsóból feltámadni készülő Magyarország új palotájának felépítéséhez.

Van-e szüksége a postának és milyen propagandára?

Irta: SÁMEL JÓZSEF, m. kir. postafőtiszt.

La Posta a-t-elle besoin de propagande et en quelle forme?

Par Joseph Sámel, commis-principal des Postes.

L'auteur traite les causes qui rendent nécessaire déjà de nos jours l'active propagande de la Poste et désigne les principes dans lesquels la propagande doit procéder en toute relation. Relève ensuite 63 genres d'innovations susceptibles d'économiser monnaie, temps, travail et qui pourront être le sujet de la propagande de la Poste, du Télégraphe, du Téléphone et de la Radiophonie. Il cite les moyens, les moments et les manières qui peuvent être utilisés dans le but de propagande. Pour finir, il libelle des exemples de texte de propagande.

A „Magyar Posta“ és más szaklapok hasábjain több ízben felmerült már az a gondolat, hogy a magyar posta különleges szolgálati ágazatait a propaganda új eszközeinek igénybevételével, az eddiginél hatásosabb módon ismertesse meg a nagyközönséggel. E cikkek fejtegetéseiket általában két alapérvvel támasztották alá. Az első az, hogy a posta nemcsak állami hivatal, hanem egyben vállalatszerű nagyüzem is, már pedig a propaganda forgalomnövelő eszközeit ma már egyetlen modern üzem sem nélkülözheti. A második érv arra utal, hogy a magyar posta csaknem valamennyi szolgálati ágazatában számos olyan, azelőtt ismeretlen küldemény-típust, különleges kezelési rendszert és

újítást vezetett be, amelyek nagyrésze a köztudatba még nem ment át. Pedig, ha ez megtörténnék, e szolgáltatásokat a közönség a gazdasági nehézségek közepette is igénybevenné, mert azok mindegyike vagy készpénz-, vagy munka- és időmegtakarítást jelentene a számára. E szolgáltatások azonban a köztudatba csak akkor vihetők be, ha a különböző érdekeltségek figyelmét azokra rendszeres propagandával ráirányítjuk. E főérveken kívül hivatkoztak a cikkírók a propaganda nagymérvű elterjedésére, fejlett s immár szinte művészies voltára, a tömegekre gyakorolt meggyőző erejére s e tulajdonságai révén világszerte tapasztalt kétségtelen sikereire.

A propagandát sürgető s egyre gyakrabban felbukkanó ilyen cikkek mindenesetre arra mutatnak, hogy e kérdéssel az újszerűen gondolkodó kartársak állandóan foglalkoznak s az is bizonyos, hogy érveléseik ellen alaposan indokolható ellenvetéseket alig lehet felhozni. Csodákat a mai viszonyok között természetesen a legkiválóbb módon szervezett propagandától sem várhatunk, de ha az aránytalanul nagy kiadásokkal nem járna, viszont tőle csak némi forgalomemelkedést is lehet remélni, az e célból hozott áldozat nem volna hiábavaló. A még egyre mélyülő gazdasági válság ellenére, vagy éppen ezért, talán érdemes tehát egyszer ennek a kérdésnek rendszerbefoglalását, bővebb részletezését és módszereinek megvilágítását megkísérelni. Kellően át nem gondolt s módszereiben alaposan ki nem dolgozott propaganda minden valószínűség szerint többet ártana, mint amennyit használna, mert a felhozott érvek egyikét meg is lehet fordítani. Eszerint a posta nemcsak vállalatszerű nagyüzem, hanem egyben állami intézmény is, amelynek minden megnyilvánulásában szigorú etikai alapokon kell állania s ezért forgalomnövelő tevékenységébe példát mutató ízlést és erkölcsöt kell bevinnie. A legkisebb hiba e téren nemcsak a céllal ellenkező hatást válthatna ki, hanem az intézmény erkölcsi tőkéit is csökkenthetné.

Ennek az elengedhetetlen feltételnek szem előtt tartásával mindenekelőtt meg kell tehát állapítani azokat a főbb irányelveket, amelyekhez a posta propagandájának minden megnyilvánulási formájában alkalmazkodnia kell.

Ezek a főbb irányelvek megítélésem szerint az alábbiakban foglалhatók össze:

1. Propaganda szempontjából a posta szolgálati ágazatait több csoportra lehet osztani. Az elsőbe sorolhatók azok az alapvető ágazatok, amelyeknek igénybevételére a posta különleges jogai értelmében a közönség buzdítás nélkül is többé-kevésbé kényszerítve van. Ilyenek pl. a teljes díjszabású levélpostai küldemények összes fajtái. Az ezekre vonatkozó *közvetlen* propaganda nem hangzanék jól. E téren csak *közvetett*, ú. n. sugalmazott propaganda alkalmazható. A propaganda e válfajánál is sokféle forma képzelhető el. Itt csak példaként említem meg, hogy fel lehet tételezni bizonyos buzdító hatást pl. olyan összehasonlító statisztikai adatok közlésétől, amelyek e küldeményfajok forgalmi adatait különböző viszonylatokban ismeretlik. Saját belső forgalmunk jelenleg kedvezőtlen alakulásával szemben a múlt kedvezőbb adatai, vagy más országok jobb statisztikai adatainak a mieinkkel való összehasonlítása esetleg buzdító hatással

járna a magasabb kultúrszínvonalra irányuló törekvésekre s így vég-eredményben a postaforgalom növekedésére vezethetne.

A második csoportba sorolható a táviró, távbeszélő és rádió. A táviró forgalmának növelésére, továbbá a távbeszélő és rádió terjesztésére már közvetlen propagandaeszközök és módok is igénybevehetőek. A táviratok előnyeit a levelekkel szemben, a távbeszélő útján elérhető gyors, kényelmes és közvetlen érintkezési módot s végül a műveltséget, kultúrát és szórakozást nyújtó rádiót igen változatos módok mellett lehet ismertetni.

De a propaganda igazi területeit a harmadik csoportba sorolható szolgáltatásoknál, vagyis ott és akkor lehet megtalálni, amikor a posta az említett alapvető szolgálati ágazataival párhuzamosan olyan új küldeményfajtákat rendszeresít, amelyeknél bizonyos feltételek mellett díjkedvezményt, tehát készpénz megtakarítást lehet elérni; továbbá, ha egyes szolgáltatásainál olyan módozatokat és könnyítéseket vezet be, amelyek üzletfeleinek lényeges munka- és időmegtakarítást, kényelmet stb. jelentenek. Ezekre a pénz-, munka- és időmegtakarítást jelentő újításokra a posta a közönség figyelmét minden célszerű eszközzel és módon aggály nélkül felhívhatja, igénybevételük érdekében propagandát fejthet ki. Különösen szembetűnő ennek a szükségessége pl. a csomagforgalom terén bevezetett újításoknál és a legújabb magyar—amerikai rádiótávíró útvonalra nézve, mert ezeknél a magyar postának köztudomás szerint komoly versennyel kell számolnia.

Általában a posta propagandája csak akkor válhatik meggyőző erejűvé, ha olyan szolgáltatásokra vonatkozik, amelyekről a közönség első hallásra megérzi, hogy azokat nem annyira a posta, mint inkább az ő érdekében népszerűsítik.

A posta propagandáinál ezt a szempontot egy pillanatra sem lehet mellőzni.

2. A posta nem áldozhat oly nagy összegeket propagandacélokra, mint a magánvállalkozás. Nemcsak azért, mert az állam pénzügyeivel szorosan összefüggő költségvetésébe, e címen jelentékeny összegeket bizonyára nem vehet fel, hanem azért sem, mert a hirdetések drága voltával a közönség ma már általában tisztában van. A közönség körében könnyen felmerülhetne az a gyanú, hogy a drága hirdetések árát — ha burkoltan is — előbb-utóbb neki kell megfizetnie. Így a már említett erkölcsi alap szenvedhetne csorbát, de egyben a propagandától várt eredmény lélektani okokból is veszélyeztetve lenne.

Kizárólag újsághirdetésekre tehát a posta propagandája nem támaszkodhatik. Kimerítő ismertetések ezen az úton túlságosan nagy áldozatokkal járnának s e téren bizonyos politikai melléktekintetek is szóbajöhetnek, mert a különböző pártállások a napilapok nyilvánosságát zárt területekre korlátozzák. A korlátolt nyilvánosság többé-kevésbé minden hírlapra nézve különben is fennáll.

Eredményes propaganda kifejtésére véleményem szerint a postának saját tevékenységi területein belül is elegendő tér kínálkozik.

3. Amennyiben a posta propagandatevékenysége egyes alkalmi esetekre, pl. árumintavásárokra, kiállításokra stb. is kiterjedne, az alkalomszerűség, — ha pedig egyes különleges szolgálatait: mint pl. a

gyümölcszállító „filléres“ csomagok, karácsonyi és újévi üdvözlő táviratok — csak bizonyos időnyre vezet be, az időszerűség elveit sem tévesztheti szem elől. Egy tenyészállatvásár alkalmából nem volna célszerű propagandát kifejteni pl. a légiposta, a bérház-távbeszélőberendezés, vagy a „Via Mackay Radio“ népszerűsítése céljából, de alkalomszerű volna a „filléres“ gyümölcszállító csomagok, a díszes kiállítású lakodalmas és üdvözlő táviratok, valamint a szórakoztató rádió ismertetése. Viszont a közönség minden rétegét megmozdító nemzetközi árumintavásáron minden valószínűség szerint eredményes propagandát lehetne kifejteni a légiposta, a bérház-távbeszélő, a kedvező díjtételű távbeszélgetések, a bel- és külföldi táviratlevelek, a rádióüzenetek s általában minden kevésbé ismert szolgáltatás, sőt berendezés ismertetése, népszerűsítése és igénybevétele érdekében.

A felemlített idényszolgáltatásoknál viszont az időszerűség kérdése a legfontosabb. Nem eredményre, hanem csak mosolykeltésre vezetne az olyan propaganda, amely egy ilyen rövid időtartamra bevezetett idényszolgáltatás előnyeit nem a kellő időpontban ismertetne s annak igénybevételére csak a legkisebb késedelemmel is hívná fel a jó előre felkészült, fűrgé érdekelttség figyelmét.

Az alkalom- és időszerűség minden propaganda eredményességének első feltétele.

4. A posta propagandájának megnyilvánulási formájára, írásbeli és élőszavas közleményeinek fogalmazására a legnagyobb gondot kell fordítani. Aki csak valamennyire is belemélyedt a modern hirdetés lélektani módszereinek megismerésébe, az jól tudja, hogy csaknem minden a módszeren, az írott szöveg vagy előadás stílusának frappáns, tömör és mégis kifejező voltán múlik. A posta már említett kettőssége e tekintetben is szigorúan megszabja a határvonalat, amely pontosan csak a középúton haladhat. A posta propagandájának nem reklám, hanem felvilágosító ízünek kell lennie. A hirdetéseknek a kereskedelmi életben használt kifejezéseitől éppen olyan távol kell állania, mint a hivatali élet néhol még mindig bürokratikus színezetű s a nagyközönség szemében meglehetősen ellenszenves mondatszerkezetektől. Az elsőt etikai értelemben lehetne kifogásolni, a második pedig élvezhetetlenné, unalmassá és így célját tévesztetté válnék.

A felsorolt főbb irányelvek szempontjait követve, most már az alábbi kérdéseket lehet felvetni:

1. A magyar postának melyek azok a szolgáltatásai és újításai, amelyek számbavehető rétegeket érdekelnének s amelyeknek propagálása a közönség körében azt a hatást keltené, hogy a felvilágosító munka az ő érdekében történik?

2. A célszerűség és a lehető legnagyobb nyilvánosság szempontjából, melyek azok az eszközök, amelyeket propagandájának kifejtésére a magyar posta minden aggály és nagyobb áldozat nélkül igénybevehet?

3. Alkalom- és időszerűség szempontjából melyek azok a helyek és időpontok, ahol s amikor a posta propagandát fejthet ki?

4. Az összes szempontok figyelembevételével főleg milyen legyen a módja, megnyilvánulási formája és stílusa a magyar posta propagandájának?

E kérdésekre — ugyancsak a felsorolt irányelvek mérlegelésével — az alábbiakban lehet megadni a választ:

1. *A magyar posta propagandájának tárgyai lehetnének:*

A) A postaszolgálatban:

Levélpostai, utalvány- és csomagküldemények szállítása légi-postával.

100 darabon felül belföldre feladott nyomtatvány, áruminta, üzleti papír, egybecsomagolt és külföldre feladott nyomtatványküldemények bérmentesítése készpénzzel.

Üzleti válaszlevelek és levelezőlapok.

Ünnepi üdvözlések olcsóbb díjért.

Bérmentesítőgépek használata közönséges és könyvelt küldemények feladásánál.

Időntúli küldemények feladása az e célra kijelölt postahivataloknál.

Sürgős levelek feladása az e célra kijelölt budapesti postahivataloknál.

Postai látképes levelezőlapok vásárlása.

Címezetlen nyomtatványok feladása.

Kiscsomagok feladása külföldre levélpostaküldeményként.

100 darabon felüli árumintaküldemények feladása 0.5 helyett 1 kg. súlyhatárig.

Külföldi hírlapokra előfizetés a posta útján.

Emlék- és egyéb alkalmi bélyegsorozatok vásárlása.

Válaszdíjszelvények elhelyezése külföldi levelekben (ha a jelenlegi korlátozás megszűnik).

Igazolójegyek használata.

Fiókbérlés.

Feladók rendelkezései csomagjaik kézbesíthetetlensége esetén.

Tömegesen feladott, azonos adatú csomagoknál szállítójegyzékek használata.

Nagyobb számban feladásra szánt csomagok elszállítása gyártelepekről, üzlet- és raktárhelyiségekből a posta által.

Sürgős csomagok feladása.

A helyi csomagforgalom igénybevétele Budapesten.

Friss gyümölcsstartalmú „filléres“ csomagok feladása.

Távirati utalványok feladása általában s ugyanazok feladása a csak távbeszélővel egyesített postahivataloknál is.

Követelések, tagsági és egyéb díjak, részletek stb. beszédese postai megbízás útján.

B) A távirószolgálatban:

Belföldre és a környező országokba táviratlevelek feladása.

Díjkedvezményes tengerentúli táviratok.

Nappali, éjjeli és hétfégi táviratlevelek.

Helyi táviratok.

Lakodalmas és egyéb üdvözlő táviratok kézbesítése díszes úrlapokon a tüdőbeteggondozás javára.

Karácsonyi és újévi üdvözlőtáviratok feladása s a díszes úrlapok propagálása ezzel kapcsolatban is.

Code s általában az összebeszélte nyelvű táviratok kedvező díj-szabása.

A magyar-amerikai rádiótávíró összeköttetés: via Mackay Radio. Táviratok feladása és kézbesítése távbeszélő útján.

Táviratok feladása a községházakon berendezett nyilvános távbeszélő állomások útján.

Táviratok feladása távíróval és távbeszélővel nem egyesített postahivataloknál, valamint mozgóposták és levélgyűjtőszekrények útján.

Utastáviratok a budapest—bécs—berlini repülőforgalomban.

Rövidített távirati címek és különleges kézbesítési kívánságok előjegyzése.

Általában a táviratok különleges kezelésére vonatkozó kikötések.

C) A távbeszélő szolgálatban:

A belépési díjak fizetésénél engedélyezett részletfizetési kedvezmények.

A távbeszélő állomások átírására, átvételére s az előfizetési díj-kötelezettség időtartamára vonatkozó új szabályok és kedvező díjtételek.

Budapesten a bérház-távbeszélőberendezések útján engedélyezett kedvező belépési lehetőségek és díjtételek.

Állami, törvényhatósági és máv. tisztviselők és a gyakorló orvosok előfizetési (alap-) díj kedvezményei.

Utcai bejáratú nem nyilvános helyiségekbe postai nyilvános távbeszélő állomások berendezése.

Telkenkívüli mellékállomások.

Konnektoros távbeszélőberendezések.

Soroskapcsolású és különleges (ellenőrző, körözüvény stb.) távbeszélőberendezések.

Távbeszélő állomásokhoz jelzőcsengők, jelzőlámpák vagy éjjeli kikapcsolók felszerelése.

Időszakos és időleges távbeszélő állomások.

Közös vezetékre kapcsolható távbeszélő állomások Budapest környékén és vidéki távbeszélőhálózatok területén.

Állandó távbeszélő összeköttetések vidéki központok szolgálati idejének szünete alatt helyi és idegen központok előfizetői között, valamint hosszabb szolgálatú központokkal.

Távbeszélő áramkörbérletek. Közvetlen távbeszélő összeköttetések. Meghatározott időre kért és bérelt távbeszélgetések.

Távbeszélő meghívások, külön meghívások és két távbeszélő állomás előjegyzése.

A gyengeforgalmú órák kedvezményes díjszabása bel- és külföldre.

Az első 3 percen túl a beszélgetések időtartamának percenkénti díjazása a belföldi forgalomban is.

Az új vidéki nullás díjök kedvezőbb díjszabása az előfizetők száma alapján a helyi beszélgetéseket számlálás szerint díjazó távbeszélőközpontok körül.

Távbeszélő üzenetek az összes távbeszélőközpontok forgalmában úgy a helyi, mint a távolsági forgalomban.

Távbeszélő ébresztőszolgálat Budapesten és az éjjeli szolgálatot tartó távbeszélőközpontoknál.

Távbeszélő előfizetők felvétele a szak-, többszöri címfelvétel a betűsoros s végül hirdetések feladása mindkét távbeszélő névsorba.

A távbeszélő tudakozó szolgálat.

D) A rádiószolgálatban:

Rádióvevőkészülékek felszerelése 14 napi próbaidőre előzetes engedély nélkül.

A tizenötödike után váltott rádióengedélyek használati díjmentessége a kiváltás hónapjára.

Rádió engedélyokiratok kényelmes kiváltási módja a levélkézbesítők útján.

Felmondás helyett a rádióengedélyek átírása a felmondási időre előírt díjfizetési kötelezettség elengedésével.

Az iskoláknak, intézeteknek, kórházaknak stb. engedélyezett díjkedvezmény.

Díjmentesség vakoknak és 100 százalékos hadirokkantaknak.

Alkalomszerűen a rádióüzenetek közvetítése.

2. A propaganda eszközei:

a) A hírlapokban:

Az egyes napilapokban propaganda célból eddig is megjelent rövid, egyszerű és tömör röpmondatok célszerűek és nyilván eredményesek is, de csak egy-két és pedig nem a legelterjedtebb napilapban jelentek meg. Igazi jelentőségre csak akkor emelkedhetnek, ha azokat az összes napilapokban, kedvezményes hirdetési díjtételek mellett lehetne elhelyezni. A kedvezményes hirdetési díjszabást jogosan megkívánhatnók, mert a hírlapokat a posta is lényeges díjkedvezménnyel szállítja, a hírlapbeszélgetéseket pedig minden más államnál kedvezőbb, 75 százalékos díjkedvezmény mellett bonyolítja le. De a propaganda tárgyaiként felsorolt tételek közt sok olyan is fordul elő, amelyeknek célszerűségét és saját érdekeire nézve előnyös voltát a közönséggel — a röpmondatok tömörsége és rövidege útján — megérezkeltetni nem lehet. A hosszabb, írásbeli propagandaközlemények pedig túlságosan drágák és korántsem bizonyos, hogy azokat a közönség szélesebb rétegei egyáltalában elolvasnák-e? Egyébként a napilapokra nézve már említett aggályok sem hagyhatók figyelmen kívül.

b) Alkalmi propaganda útján:

A tömör és rövid röpmondatokkal valószínűleg eredményes propagandát lehetne kifejteni a Budapesten évenként rendezett s valóban igen nagy tömegeket vonzó nemzetközi árumintavásáron. Talán

nem túlzás e tekintetben az a javaslat sem, hogy az árumintavásáron a magyar posta propagandacsarnokot rendezzen be, ahol működésben mutathatná be mindazokat a modern berendezéseit, amelyekről feltehető, hogy érdeklődést keltenének. Az ilyen bemutatások a posta munkájának a közönség előtt eddig ismeretlen részleteit ismertebbé s ezáltal népszerűbbé tennék. Csak példának említem itt fel a bélyegző- és bérmentesítőgépek, az automata távbeszélőberendezés-részletek, a fónikus, Hughes, Creed stb. különleges távirókészülékek és a rádiótávíratózáshoz használt berendezések bemutatásának sokféle lehetőségét.

E helyszíni bemutatásokkal kapcsolatban természetesen tág tér nyílnék a már említett propaganda-röpmondatok, valamint hirdetési táblák alkalmazására is.

c) Hirdetések saját kezelésben.

A röpmondákat úgy egyenként, mint összegyűjtve, alkalmas hirdetőtáblákon véleményem szerint nagyon célszerűen s egyben minden aggály nélkül lehetne alkalmazni a postának a közönség által sűrűn látogatott összes helyiségeiben, valamint a postai nyilvános távbeszélő állomásoknál s az ezek közelében elhelyezett előjegyzési tömblapokon. Minthogy pedig utazásokra buzdító hirdetéseket a Máv. is ad ki, a viszonyosság elvének alkalmazása mellett a posta propaganda-tábláit a pályaudvarok indulási és érkezési várócsarnokaiban is ki lehetne függesztetni.

De a posta propaganda-röpmondatait talán legeredményesebben alkalmazhatná a közönség kezeibe elég nagy tömegekben kerülő táviratúrlapokon, távbeszélő- és rádiónyugtákon, valamint az összes feladóvevényeken. Ha egyes vállalatok a rádiónyugtáknak hirdetési célokra történt igénybevételéért bizonyára jelentős anyagi áldozatokat hoztak, nagyon is valószínű, hogy az említett tereken alkalmazott önpropaganda a postának is kifizetné magát. Végül a röpmondatok az összes távbeszélőnévsorok boríték-, fejléc- és szövegeközi hirdetéseiként is helyet kaphatnának s itt emellett magánhirdetések elhelyezésére is maradna még tér.

d) Filmpropaganda.

A mozgófénykép útján kifejtett propaganda már költségesebb ugyan, de annál hatásosabb és eredményesebb. Elég gyakran találkozunk filmcselekményekben, — amikor pl. tűzvész, bűnügyi nyomozás stb. bemutatásáról van szó — olyan képrészletekkel, amelyeken a tűzoltók, vagy a rendőrség értesítésével kapcsolatban a távbeszélőközpontok munkáját mutatják be. Általában a posta, táviró, távbeszélő és rádió igen gyakran szövődik bele az emberek életviszonyaiba és így természetes, hogy a filmcselekmények legnagyobb részénél is minduntalan nagyon lényeges, sőt döntő szerephez jut. Bizonyos, hogy e téren a posta összes szolgálati ágazatai részére nagy és eddig még kiaknázatlan népszerűsítési lehetőségek rejlenek. De a magyar posta számára ez a lehetőség csak akkor nyílik meg, ha a hazai filmgyártás igazi lendületet kapna. Egy lehetőség azonban a jelenlegi

helyzet mellett is adva van. A közismert és meglehetősen népszerű magyar filmhíradókat a magyar posta munkájának, műszaki és egyéb berendezéseinek ismertetésére és népszerűsítésére, valamint egyúttal a posta propaganda röpmondatainak elhelyezésére ma is jól fel lehetne használni. A röpmondatokat és propagandatáblákat természetesen nem a kereskedői reklámok módjára, hirdetésként kellene vetíttetni, hanem olyan postai helyiségek bemutatása során, ahol ilyen propagandatáblák már amúgy is el vannak helyezve. Így a propagandacél — amennyire csak lehet — rejtve maradna s hatást mégis el lehetne érni.

e) Rádiópropaganda.

A posta propaganda röpmondatainak — mint az alább bemutatott minták mutatják — tömöreknek és csattanósaknak kell lenniök és így csak arra alkalmasak, hogy valamely különleges postai szolgáltatás létezésére a közönség figyelmét ráirányítsák. E szolgáltatások részletesebb magyarázatára, népszerűsítésére és köztudatba vitelére, újonnan rendszeresített szolgáltatások, munka-, idő- és pénzmegtakarítást célzó újítások és módozatok ismertetésére, végül általában a magyar posta propagandájának legeredményesebb s egyben nyilván legkevesebb áldozattal járó eszközüül meggyőződésem szerint a magyar rádióhírmondót kellene igénybevenni.

A magyar rádió egész műszaki berendezése, ennek fenntartása és fejlesztése, továbbá a többszázezer rádióengedélyes nyilvántartásának és a díjak beszedésének egész munkája és igazgatása a posta kezében van. Senkinek sem lehetne tehát kifogása az ellen, ha ezt a nagyon kiváló eszközt a saját érdekében nem is annyira önpropaganda, mint inkább a közönség felvilágosítása érdekében igénybevenné.

A rádió nyilvánossága ma a lehető legnagyobb s az e téren kifejlesztett propagandát mégis aránytalanul kevés költséggel lehetne megvalósítani. Naponta látjuk, hogy a rádió e nagy nyilvánossága a legkülönbözőbb érdekű előadások céljaira állandóan rendelkezésre áll. Közülük nem egyben a propagandacélt is világosan fel lehet ismerni. A nyelvтанfolyamok, gazdasági előadások, asszonyok tanácsadója, külügyi és diák negyedórák közé valósággal odakínálkozik a posta szolgáltatásait ismertető és magyarázó negyedóra is.

A rádióműsor alkalmas időpontjára egy héttel előbb beillesztett célszerű műsorszöveg már maga is figyelmet kelthetne, a kellő időpontban elhangzott könnyed, minden száraz hivatalosságtól mentes rádióelőadás eredménye pedig minden valószínűség szerint megérné a ráfordított időt és fáradságot.

Fel lehet hozni a posta rádió-propaganda előadásaival szemben azt az ellenvetést, hogy a nagyközönség az ilyen természetű előadások iránt általában kellő érdeklődést nem mutat és így azokat nem is hallgatja meg, eredményre tehát nem vezethetnek. Ebben van is valami. Az egész rádióhallgatóság általános érdeklődésére nem lehet számítani. De ha a műsorcím eléggé szuggesztív módon érzékelteti az ismeretresre kerülő postai szolgáltatások pénz-, idő- és munkamegtakarításra irányuló szándékait, a postát gyakrabban igénybevevő kereskedelmi és egyéb érdekeltségek figyelmét bizonyára sikerülne felkel-

teni s e körökben a kellő érdeklődés is megvolna. A kevésbé érdekelt hallgatóság figyelmét pedig az előadások lehető legnépszerűbb stílusával lehetne lassanként e felolvasások és ismertetések felé irányítani. Hiszen a posta szolgálatait úgyszólván mindenki igénybeveszi s az intézmény iránti rokonérzés a közönségben szerencsére még mindig elég általános.

f) *Iskola-propaganda.*

Csak a teljesség kedvéért említem fel, hogy a németországi iskolákban, tudomásom szerint, a posta összes ágazatait már az elemitől kezdve ismertetik. Bemutatják a különböző küldeményfajokat, a szabályszerűen kitöltött űrlapokat stb. Megtanítják a gyerekeket a táviratozás és a szabályszerű telefonálás módjaira.

A propagandának ez a válfaja látszólag nem sorolható az üzletszerző tevékenység módszerei közé, hanem inkább abba a csoportba, amely a posta népszerűsítését s munkájának megkönnyítését és rendszerezesebbé tételét volna hivatva elősegíteni. Eltekintve azonban attól, hogy ezek a célok sem kevésbé fontosak az előbbinél, bizonyos, hogy az ilyen alapos felvilágosító munka később a forgalom emelkedése tekintetében is érezteti jótékony hatását.

A propaganda kérdésének ezzel az egyik legfontosabb ágazatával mindenestre érdemes volna nálunk is behatóan foglalkozni.

3. *Alkalm- és időszerűség.*

E szintén nem lényegtelen szempontokból konkrét alakban csak annyit szükséges hangsúlyozni, hogy pl. a gyümölcsszállító „filléres” csomagok ismertetésére — az idény kiterjesztése esetén — már tavasszal is érdemes volna figyelmet szentelni, mert ezeket a közönség nemcsak az inkább nagytételekben szállított téli, tartós gyümölcsök, hanem inkább a romló, korai primőrök küldésére is igénybevenné. Természetesen ez az idényszolgáltatás a tavasztól—télig húzódó gyümölcsidény folyamán alkalmilag többször is ismertethető lenne. A szintén idényszolgáltatás jellegű karácsonyi és újévi üdvözlő táviratok feladására pedig pontosan csak a szóban levő ünnepnapok közeledő hangulatának kezdő időpontjában lehetne felhívni a közönség erre ilyenkor fogékony figyelmét. Viszont a lakodalmas és egyéb üdvözlőtáviratoknál is használható díszes űrlapok igénybevételére más alkalmakkor, többízben is rá kellene irányítani a figyelmet annak hangsúlyozásával, hogy az ezekért fizetett csekély pótdíjjal a közönség a tüdőbeteg gondozás nagylelkű munkáját is elősegíti. Végül pl. az időszakos távbeszélőállomások berendezésének propagálása a nyaralási időszak közeledtével volna csak időszerű.

Alkalm és hely szempontjából megemlíthető még, hogy propaganda kifejtésére nemcsak az árumintavásárok, hanem sok más országos jellegű kiállítás, mezőgazdasági és ipari vásár, az előkészület alatt álló cserkész világ-jamboree, hosszabb ideig tartó kongresszus, gyűlés stb. is felhasználható. Ezeknél önként érthetően csak olyan szolgáltatás propagálása iöhet szóba, amely az illető alkalom természetével összeegyeztethető.

4. *A propaganda-szövegek fogalmazása.*

A posta propagandájának megnyilvánulási formája s főleg stílusa tekintetében igen sok kívánalmat lehetne felsorolni s mégsem

sikerülne pontosan érzékeltetni egy-egy röpmondatnak, hosszabb hirdetési táblának, vagy előadásnak összes kellékeit. E kellékek és kívánalmak felsorolása helyett tehát célszerűbbnek és szemléltetőbbnek vélem, ha az alábbiakban — egyelőre a két előbbi csoportból — egy-egy kész fogalmazványmintát mutatok be olyan alakban és szövegezésben, ahogy azt a kifejezésre juttatott szempontok figyelembevételével helyesnek vélem. Ime:

a) Röpmondatok.

Még e velős mondatocskáknál is mellőzhető az a hangszínezet, amelyből kiérzik a rábírási igyekezet. Ezeknél is lehet éreztetni, hogy a cél csak felvilágosítás valamely különleges szolgáltatás létezéséről s lényegének megmagyarázásáról. Ezért a felszólító modorban fogalmazott pl. ilyen szövegű röpmondatok helyett:

„Vásárolja a m. kir. posta látképes levelezőlapjait!“
szerencsésebbnek vélem az alábbi, csak tényeket állító fogalmazási módot, így:

„A posta hazánk kiemelkedő szépségeiről készített látképes levelezőlapokat is árusít“.

Ugyanilyen modorban továbbá:

„Sürgős pénzáttalásait a posta táviratilag továbbítja“.

„Követeléseinek beszedését a posta magára vállalja“.

„Személyazonosságának igazolására a posta „Igazolójegyeit“ mindenki elfogadja“.

„Tengerentúli országokba egyharmad-díjjal táviratleveleket küldet“.

„Amerikába szóló táviratait — ha más útírányt nem köt ki — közvetlen rádiótávíron gyorsabban továbbítják“.

„Új távbeszélő előfizetők belépési díjait a posta 12 havi részletben is elfogadja“.

„Rádiókészüléket megvásárlás előtt 14 napi próbaidőre engedély nélkül felszereltethet“.

„Tizenötödike után váltott rádióengedélyéért arra a hónapra díjat nem kell fizetnie“.

És így tovább!

b) Propaganda-táblák.

Ugyanezt a fogalmazási módot lehetne használni akkor is, ha nem egyes, önálló röpmondatok, hanem a posta felvételi helyiségeiben, pályaudvari várócsarnokokban, árumintavásáron, kiállításokon stb. elhelyezendő, állandóbb jellegű, keretes hirdetőtáblák szövegezéséről volna szó.

Az ilyen táblák szövegezésénél azonban a lehető legrövidebb röpmondatokat lehet csak használni, mert ezekbe egész sereg szolgáltatást lehet egyidejűleg felvenni. Ezek mindegyikének — egyébként bármily rövid — magyarázgatása a mondatok megkapó és csattanós voltát veszélyeztetné és így azok igen könnyen unalmassá válnának, elolvasatlanul maradnának. Az egyenkénti magyarázat vagy részletezés helyett inkább a szöveg végén lehetne elhelyezni egy arra irányuló általános figyelmeztetést, hogy az érdeklődők részletesebb felvilágosítás céljából hova fordulhatnak.

Egy ilyen állandóbb jellegű propagandatábla alakját az alábbi keretben mutatom be.

A M. KIR. POSTA ELVÁLLALJA,

— hogy —

- leveleit, utalványait és csomagjait kívánatra repülőjáratok útján, légipostával továbbítsa,
- „sürgős“ leveleit Budapesten négy órán belül kézbesítse,
- tömegesen feladott címetetlen nyomtatványait a megjelölt foglalkozási körben szétossza,
- nagyobb számban feladásra szánt csomagjait üzlethelyiségéből elszállítsa,
- Budapesten délelőtt feladott helyi csomagjait még aznap kézbesítse,
- friss gyümölcsstartalmú csomagjait a gyümölcsidényben fillérekért elszállítsa,
- kevésbé sürgős, hosszabb táviratba szánt közleményét 40—50 százalékos díjkedvezménnyel táviratlevélként továbbítsa,
- lakodalmas és egyéb üdvözlő táviratait díszes úrlapon kiállítva kézbesítse,
- előfizetőitől távbeszélőn táviratokat vegyen át, érkezett távirataikat nekik ugyanígy kézbesítse,
- rövidített távirati címét vagy különleges táviratkézbesítési kívánságait nyilvántartsa,
- lakodalmas és egyéb üdvözlő táviratait megjelölt időpontokban egyszerre kézbesítse,
- lakásába konnektorokat szereljen fel, hogy hordozható készülékkel távbeszélgetéseit bármely helyiségéből lebonyolíthassa,
- távbeszélőállomásához messzehangzó jelzőcsengőt vagy éjjeli kikapcsolót szereljen fel,
- nyaralójába hathónapos előfizetésre időszakos (nyári) távbeszélőállomást rendezzen be,
- távbeszélőállomását központja szolgálati idejének szünetelése alatt helyi és idegen előfizetővel vagy hosszabb szolgálatú központtal állandóan összekösse,
- halasztható távbeszélgetéseit 19 és 8 órák közt belföldön féldíjért lebonyolítsa,
- üzeneteit úgy a helyi, mint a távolsági forgalomban távbeszélőn továbbítsa.

Részletes felvilágosítással a postahivatalok szolgálnak.

Az ilyen táblákat természetesen más és más csoportosításban kellene szerkeszteni aszerint, amint vidékről, Budapestről vagy alkalmi esetekről van szó. A táblák a kor követelményeinek megfelelő, feltűnő, de izléses kiállítást igényelnének, a hivatalos forma teljes mellőzésével.

c) Rádió-előadás.

Az a fentebb már hangoztatott elv, hogy a propagandaszövegek fogalmazási kellékeinek felsorolása helyett célszerűbb itt maguknak a szövegeknek a bemutatása, talán leginkább a rádió-előadás szövegére áll. Sajnos, a helyszüke miatt megszabott terjedelem ezúttal nem engedi meg egy elképzelt rádió-előadás teljes szövegének a közreadását. Ezért ez alkalommal csak azokat a főbb szempontokat igyekszem vázolni, amelyek egy ilyen előadás szövegezésénél esetleg irányadók lehetnek.

E szempontok közül leginkább kiemelkedik az az általános kíváncsóság, hogy a posta propaganda rádió-előadásainak olyanoknak kell lenniök, amelyeket a közönség remélhetőleg valóban meg is hallgat. Ez az egyébként igen egyszerűnek és természetesen látszó kíváncsóság azonban meglehetősen nagy feladat elé állíthatja a kérdéssel foglalkozókat. A rádióhallgatóság ugyanis a rádióműsorokkal szemben általában mind nagyobb és nagyobb követelményeket támaszt s kétségtelen, hogy az egyre fokozódó igényeket csak hasonlóan felfokozott teljesítményekkel lehet kielégíteni. Egy különben érthetően, sőt jól fogalmazott, de semmi újszerűt vagy szuggesztív készséget fel nem mutató szöveg valószínűleg hatástalanul hangzanék el s eredmény helyett inkább kicsinylő megjegyzéseket vagy a legjobb esetben erős kritikát váltana ki. Ez pedig semmiesetre sem kívánatos.

A második szempont a rádió hallgatóságának rétegződéséhez kíván igazodni. A legkülönbözőbb szellemi színvonal-fokozatok kielégítése érdekében a rádió-előadások szövegénél a lehető legvilágosabb és legnépszerűbb stílus kívánatos, úgy azonban, hogy az bizonyos színvonal alá sohase süllyedjen.

A harmadik szempont pedig az, hogy a szöveg az ismertetésre szánt szolgáltatások alapos részletezése mellett is rövid maradjon, mert egy rádió-előadás az unalmasság veszélye nélkül 15 percnél hosszabb ideig nem tarthat.

Az előadás szövegezésével szemben támasztott általános és talán legfontosabb kíváncsóság végül a hivatalos színezetet teljesen mellőző feltétlen közvetlenség és olyan fokú könnyedség, amely már a szellemes csevegés határára mozog.

Végeredményben a cél: a rádió-előadást a száraz tárgy ellenére is lehetőleg élvezetessé tenni.

E nem kicsinyelhető feladat megoldásához mindenesetre teljes átgondolás és a kérdés minden részletében való alapos elmélyedés szükséges. Ennek ellenére érdemes vele foglalkozni, mert a munka újszerű és úttörő s ha az első kísérlet a felfokozott igényeket mindenben egyszerre nem elégítené ki, a további kísérletekhez esetleg alapul szolgálhat. Aminthogy ezt a cikket sem tekintem egyébnek, mint ugyanilyen célú kísérletnek.

Ezen az alapon egy e célra szánt külön cikk keretében egyik legközelebbi alkalommal egy elképzelt rádió-előadás szövegének a bemutatóját is meg fogom kísérelni.

Az erőhatalom (*vis maior*) gyakorlati alkalmazása a postajogban.

Irta: Dr. TORDY Géza, m. kir. postafogalmazó.

Pratique de la force majeure (*vis maior*) dans le droit postal.

Par le dr. Géza Tordy, rédacteur des Postes.

Les points de vue juridiques concernant la force majeure se partagent en deux groupes: les théories objectives, et les théories subjectives. En réunissant ces deux théories, l'idée de la force majeure peut être définie — en négligeant les soins abstraits — qu'elle a à examiner toujours *in concreto* et pour cela, une prévoyance proportionnelle est nécessaire à l'évènement qui peut arriver. Ayant égard à la force majeure examinable *in concreto* — en raison des théories relatives — l'auteur traite trois possibilités juridiques survenues dans l'Administration de la Poste roy. hongr.

A „Magyar Posta“ 1932. évi 9. számában „Az erőhatalom (*vis maior*) a postajogban“ cím alatt a *vis maior* fogalmának és tartalmi elemeinek meghatározásával foglalkoztam, kapcsolatban azzal a kérdéssel, hogy szükséges-e az erőhatalom fogalmának és eseteinek a Postaüzleti Szabályzatba való felvétele vagy sem.

Rámutattam arra, hogy a *vis maior* fogalmának meghatározása tekintetében a jogi irodalom nem foglal el egységes álláspontot, a magyar bírói gyakorlat pedig ingadozó azért is, mert törvényeink azáltal, hogy az erőhatalom pontos fogalmának meghatározását kerültk, a bírói mérlegelésnek tág teret biztosítottak. Említettem, hogy az 1874: XVIII. tc. 1. §-ában az erőhatalom egyetlen ismérveként megállapított elháríthatatlanság alapulvétele mellett a magyar bírói gyakorlat subiectiv álláspontot képvisel.

Ebben a cikkben a véltenség (*casus*) fogalmából kiindulva, az erőhatalom tekintetében elfoglalt subiectiv és obiectiv elméleteket világitom meg és kitérek a m. kir. posta igazgatásán belül támadt oly jogesetek ismertetésére, melyeknél az erőhatalom meglétének vagy hiányának kérdése felmerült.

A római és a magyar magánjog, a magánjogi jogviszonyokban általában azt a gondosságot kívánja meg, melyet a rendes családapa saját ügyeinek elintézésében kifejtteni szokott és véletlennek (*casus*) oly eseményt tekint, mely e gondosság mellett elhárítható nem volt.

Azoknál az ügyleteknél, amelyek az 1875: XXXVII tc. (Kereskedelmi törvény) hatálya alatt állanak, e törvény 271. §-a alapján a rendes kereskedő gondossága, a fuvarozási ügyleteknél pedig a 400. §-a alapján a rendes fuvarozó gondossága kívántatik meg.

A magyar magánjognak az az általános alapelve, hogy a magánjogi felelősség általában nem terjedhet túl azon a mértéken, mely a saját ügyeiben eljáró kötelezett gondosságán túlmenő fokozott gon-

dosság kifejtését tenné szükségessé. Ott, ahol a törvény a rendes magánjogi felelősséget meghaladó fokozott felelősséget állapít meg a kötelezettel szemben, nem kíván meg a rendes gondosságon túlmenő fokozott gondosságot is egyúttal, hanem az egyes jogviszonyok belső jogi sajátosságaira tekintettel a rendes gondosság alapján állapítja meg a fokozott felelősséget. Fokozott felelősség esetén a törvény rendszerint megállapítja e felelősség irányát és mértékét és így annak az érvényesülés szempontjából határt szab.

A kereskedelmi törvény (K. T.) a fuvarozó felelősségének fokozottabb mértékét három irányban állapítja meg. Nevezetesen: 1. az áru elveszése vagy megsérülése tekintetében a K. T. 398. §-a alapján, 2. a fuvaridő elmulasztásáért a 400. §. és 3. a fuvarozásnál alkalmazott személyek tekintetében a 402. §. alapján.

A K. T. 398. §-a alapján a fuvarozó az áru elveszése vagy megsérülése esetén felelős a vétlenségért (*casus*) is s e felelősséget csak akkor háríthatja el magáról, ha a hivatkozott paragrafusban felsorolt esetek valamelyike, ilyenek: az erőhatalom, az áru természetes minősége, különösen belső megromlás, beszáradás, rendes csurgás vagy a begöngyölésnek kívülről fel nem ismerhető hiánya fennforog. Ez esetek közül egyedül az erőhatalom az, mely a rendes gondosságot meghaladó fokozott gondosság meglétét feltételezi, ellenben az áru természetes minősége, belső megromlás, beszáradás stb. esetben e hiányok felismeréséhez a rendes gondosságon túlmenő gondosság nem kívántatik meg. Tekintettel arra, hogy az erőhatalom elhárításához a rendes gondosság kifejtése nemcsak a fuvarozási ügyleteknél, de egyébként sem elegendő, másrészt, mivel a fuvarozó egyéb esetekben csak rendes gondosságra van kötelezve, így attól az általános szabálytól, mely szerint a magánjogi ügyletekhez a saját ügyekben eljárónak rendes gondossága kívántatik meg, nincs eltérés.

A K. T. 400. §-a a fuvaridő elmulasztásából eredő kártérítési kötelezettség alól mentesíti a fuvarozót már egyszerű véletlen esetében is.

A K. T. 402. §-a megállapítja a fuvarozó felelősségét oly esetekben, mikor saját személyében felelősségre nem lehet vonni; de mert e paragrafus értelmében a fuvarozásnál alkalmazott személyek cselekvéseikért és mulasztásaiért olyként felelős, mintha a saját személyében járt volna el, ennél fogva az alkalmazott személyzet cselekvését vagy mulasztását a maga javára nem érvényesítheti akkor sem, ha idegen személyek által elkövetve az erőhatalom fogalma alá esnének. (L. Nagy F.: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve.)

A magánjogi felelősség folyománya a kártérítési felelősség. Mint-hogy a K. T. a fuvarozó felelősségét az általános magánjogi felelősséget meghaladó fokozottabb formában állapítja meg, meghatározza egyúttal a kártérítési kötelezettség felső határát is, mely az áru elveszése vagy megsérülése esetében a K. T. 399. §-ában, — a fuvaridő elmulasztásánál a K. T. 401. §-ában és az alkalmazott személyek tekintetében a K. T. 399. §. és 401. §-ában meghatározott mértékét nem haladhatja túl.

Ha a K. T. fentebb idézett paragrafusait egybevetjük, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy a fuvarozó felelőssége, noha több irányban fokozottabb mértékben állapíttatik is meg, e fokozott fele-

lösség alapja nem a fokozott gondosságban, hanem a fuvarozási ügyletek sajátos jogi természetében keresendő s így zsinórmértékül a fuvarozási jogban is csak a rendes gondosság tekinthető.

Ebből, valamint abból a körülményből, hogy az 1874: XVIII. tc. 1. §-a az erőhatalom egyetlen ismérveként az elháríthatatlanságot említi és az elháríthatatlanság a casusnak és *vis maior*nak közös ismérve, alakult ki a subiectiv álláspont annak a csoportjának felfogása, mely szerint a vétlenség és erőhatalom között jogi különbség nincs és a két fogalom fedi egymást.

Ez az álláspont a magyar magánjog szempontjából nem állhat meg s csak ott lehet jogosultsága, ahol a törvény a *vis maior* fogalmát elveti és csak vétlenséget (*casus*) ismer, vagy ahol a törvény a vétlenséget és az erőhatalmat egyértelemben használja. (Pl.: Olaszországban.) A magyar magánjog ugyanis különbséget tesz e két fogalom között azáltal, hogy a vétlenséget a kártérítési kötelezettség szempontjából nem ruházza fel azokkal a magánjogi hatásokkal, mint az erőhatalmat; másrészt e két fogalomhoz más és más értelmet fűz.

A kártérítési kötelezettség szempontjából az a különbség a *casus* és *vis maior* között, hogy a *casus* általában nem, hanem csak olyankor von maga után kártérítési kötelezettséget, amikor a vétlenséggel egyidejűleg törvényileg szabályozott és a gyakorlat által elismert más tények is fennforognak; az erőhatalom igazolása ellenben ellenkező kikötés hiányában mindenkor mentesít a kártérítési kötelezettség alól. Azok a tények, melyeknek a *casus*hoz való kapcsolódása kártérítési kötelezettséget von maga után, egymástól lényegesen elütnek, de megegyeznek abban, hogy valamennyiüknél a károsítót, vagy azt, akinek érdekkörében a kár beállott, a kár előidézése és bekövetkezése körül sem szándék, sem gondatlanság nem terheli. (L. Almási: Kötelmi jog.)

De nemcsak a kártérítési kötelezettség szempontjából lehet különbséget tenni e két fogalom között, hanem azért is, mert az egyes törvényhelyek e két fogalmat egymástól függetlenül említik. Míg azonban a vonatkozó törvényhelyek a *vis maior*ról csak mint kártérítést kizáró vagy határidő szüneteltetését eredményező tényről tesznek említést, addig az 1874: XVIII. tc. 1. §-a némi fogalom meghatározást is nyújt azáltal, hogy az erőhatalom elháríthatatlan voltát kiemeli.

A subiectiv elméletek második csoportját azok az álláspontok alkotják, melyek az itt elmondottak szerint az erőhatalom fogalmát annak elháríthatatlan voltában véelve felfedezni, arra a következtetésre jutnak, hogy a *casus* és *vis maior* közötti különbség az elháríthatatlanság mértékének különbözőségében keresendő. E nézet szerint, minthogy a *casus* elhárításához az általános magánjog csak a rendes családapa által kifejtendő gondosságot kívánja meg, így az erőhatalom elháríthatatlansága a rendes családapa gondosságát felülmúló fokozott gondosságra építhető fel.

Az e csoportba tartozó elméletek egységesek abban a tekintetben, hogy az erőhatalomhoz fokozott gondosság kifejtése szükséges, de eltérő álláspontra helyezkednek a tekintetben, hogy mi vétessék a fokozott gondosság mértékeül?

Igy alakultak ki az abszolút és relatív gondosságra vonatkozó elméletek.

Az abszolút elmélet az esemény elháríthatatlanságát abban keresi, hogy adott esetben kifejtetett-e az a legnagyobb fokú gondosság, mely az emberi erő-, tudás és technikai berendezés mellett elképzelhető, de amely nem elegendő a bekövetkezett esemény elhárítására.

Ez az elmélet nem gyakorlatias, mivel az esemény bekövetkezésével szemben kifejtendő védekezés a kötelezettre oly terhet róna, mely a bekövetkező esemény folytán felmerülő kárral legtöbbször arányban nem állana s a *vis maior* gyakorlatilag nem érvényesülhetne, mert a kötelezett a védekezés és kártérítés közül rendszerint ez utóbbit választaná.

Sokkal gyakorlatiasabb a relatív elmélet, mely a gondosság fokát a veszélyeztetett jogi érdek nagyságával hozza arányba és csak azt az eseményt tekinti erőhatalomnak, melynél az eset körülményeivel arányban álló gondosság sem elegendő az esemény bekövetkezésének elhárítására.

Annak a kérdésnek elbírálása azonban, hogy fennforog-e az eset körülményeivel arányban álló gondosság, adott esetenként bírálható el csupán s önmagában és ily formában nem szolgálhat alapul az erőhatalom abstract megállapítására.

Az obiectiv elmélet kiindulva abból, hogy a fokozott gondosság mindenkor megállapítása az adott esethez kapcsolódik és így általános mértékül nem szolgálhat, e gondosság — illetőleg — vétkesség kérdését egyszerűen kikapcsolja.

E szerint az események kétfélék: 1. elháríthatók és 2. elháríthatatlanok. Az elháríthatatlan események azok, melyek obiective ilyeneként jelentkeznek, ennél fogva közömbös, hogy forog-e fenn gondosság vagy sem, mert ha a bekövetkező eseménnyel szemben fejtetett is ki annak elhárítására gondosság, az esemény még sem volt elhárítható. Elháríthatónak tartja pedig mindazon eseményt, mely nem elháríthatatlan.

Exner szerint, aki a *vis maior* fogalmát az előző cikkemben közölt értelemben határozta meg, maga a fogalommeghatározás két kritériumon épül fel: szükséges elsősorban az, hogy az erőhatalomként figyelembe jövő esemény rendkívüli, másodsorban pedig nyilvánvaló legyen.

Az esemény rendkívüli volta szerinte abban nyilvánul meg, hogy nem hagy maga után a bekövetkezett esemény kétséget aziránt, hogy sem elő nem állított, sem el nem torzított és egyúttal *prima facie* megállapítható annak elháríthatatlan volta. A nyilvánvalóság ellenben subiectiv fogalom s ebben Exner felfogása a subiectiv állásponttól nem különbözik. (L. Helle: Az erőhatalom (*vis maior*) fogalma a római és a mai jogban.) Ugyanis a nyilvánosság előrelátást tételez fel, az előrelátás pedig gondosságon alapszik.

Bruckner szerint (L. Helle: I. m.), aki ugyancsak az obiectiv felfogás híve, az előreláthatatlanság független a gondosság, illetőleg vétkesség kérdésétől és az előreláthatatlanságnak az esemény külső subiectiv megjelenésében kell kidomborodnia.

Helle vitatja ennek az álláspontnak az elfogadhatóságát, mert

elismeri ugyan, hogy in concreto lesznek ily események, de hogy in abstracto lennének, azt kétségbevonja. Példának említi a földrengést, mely mint bekövetkező esemény in concreto lehet előreláthatatlan, de in abstracto nem, mert ha a földrengés által veszélyeztetett lakosság a távolabb levőket hírnökei útján a bekövetkezendő eseményt megelőző jelekből vont észleleteiről az esemény bekövetkezését megelőzőleg értesíti, így nincs kizárva a lehetősége annak, hogy az esemény kárt okozó hatása esetleg elhárítható ne legyen.

Nagy Ferenc „A magyar kereskedelmi jog kézikönyve“ című művében a subiectiv és obiectiv álláspont egységesítésére törekszik és az erőhatalom problémájánál a fuvarozó fokozottabb felelősségből indulva ki, jut el annak megállapítására, hogy: „Az erőhatalom csak oly esemény lehet, melyről legott minden bizonyítás nélkül nyilvánvaló, hogy a fuvarozó vétkessége nélkül következett be“.

Szerinte a törvény a fuvarozókra vonatkozólag azért állapít meg nagyobb felelősséget, mert a fuvarozás rendszerint nagyobb vállalkozás keretében bonyolódván le, a fuvarozó által adott esetben kifejtett gondosság harmadik személyek részéről kevésbé ellenőrizhető. Ha a fuvarozót csak a közönséges magánjogi felelősség alapján lehetne felelősségre vonni, akkor e felelősség elhárításának lehetősége könnyű lenne. Nézete szerint a fuvarozó fokozott felelősségével együtt adva van arra vonatkozólag is a felelet, hogy a fuvarozó nagyobb felelőssége is csak addig a határig terjedhet, meddig fuvarozói ténykedése ellenőrizhetetlen, vagyis míg a vétlenségét a bekövetkezett eseménnyel szemben nyilvánvalóvá nem teszi.

Helle az Exner által nyújtott erőhatalom — fogalommeghatározást a vétlenség kritériumának kiegészítésével elfogadja, de mert eszerint a fokozott gondosság abstract mértékének megállapítása elől sem térhetne ki, ami pedig lehetetlen annál fogva, minthogy az erőhatalom megléte csak konkrét esetekben bírálható el, így a vis maior kifejezést de lege ferenda elvetendőnek tartja és a közönséges magánjogi és a feltétlen felelősséggel operál.

Szerinte a vis maior kifejezés helyébe e kétféle felelősség illesztendő oly módon, hogy: „Mindazon jogi viszonylatokban, amelyekben a közönséges magánjogi felelősség kevés, a feltétlen felelősség pedig sok: az események egy részével szemben a feltétlen felelősség, más részével szemben pedig a közönség magánjogi felelősség állapítandó meg“. Meghatározza egyúttal e kétféle felelősség alkalmazásának terét is, mikor a forgalmi vállalatoknál a forgalmi vállalat üzemkörén kívül támadt eseményekre a közönséges magánjogi felelősséget, az üzemkörön belül támadt eseményekkel szemben pedig a feltétlen felelősséget véli alkalmazni.

Ha az itt ismertetett elméletek keletkezésének okát vizsgáljuk, akkor annak a megállapítására jutunk, hogy ezeket a fokozott gondosság abstract mértékének meg nem állapíthatósága hozta létre. Felvethető itt azonban az a kérdés, hogy szükséges-e az erőhatalom konkrét érvényesüléséhez a fokozott gondosság abstract mértékének megállapítása és hogy végeredményében a vis maiort mi különböztesse meg a casustól?

A közönséges magánjogi felelősség alapját képező gondosság

abstract mértéke kétségkívül adva van azáltal, hogy a magánjogi szabályaink a rendes családapa által saját ügyeiben kifejtendő gondosság mértékét kívánják meg s így a vétlenség fogalma is minden kétséget kizárólag állapítható meg.

Nem vitatható az sem, hogy az erőhatalom fogalma annak elháríthatatlanságában lévén kidomborítva, a törvény az erőhatalom érvényesüléséhez a vétlenség (*casus*) alapját tevő gondosság mértékét meghaladó gondosság kifejtését kívánja meg anélkül azonban, hogy a fokozott gondosság abstract mértékét megállapította volna.

De a törvény nem is akarta a fokozott gondosság abstract mértékét megállapítani, ami kitűnik az 1874 : XVIII. tc. indokolásából is, mely szerint „Az elháríthatatlan esemény ismertetőjellegét tüzetesen megállapítani nem lehet s azért minden esetben a bíróság lesz hivatva határozni afelett: vajjon a *vis maior* felmentő körülménye fennforog-e vagy sem?”

Azáltal, hogy a törvény a fokozott gondosság abstract mértékének megállapítását, mellőzve e gondosság konkrét megállapítását a jogalkalmazó szervekre bízta, a való életet e jogszabállyal szoros kapcsolatba hozta, s egyúttal kifejezésre jut ilyképpen a törvényhozónak az az akarata is, hogy az erőhatalom konkrét érvényesüléséhez a fokozott gondosság abstract mértékének megállapítása a jogalkalmazás céljából nem szükséges.

A *vis maior* és *casus* közötti különbség kérdésében kétségtelen, hogy e két fogalom között nem tehető éles elválasztás.

E két fogalom között fokozati különbség van, mely különbség a bekövetkező esemény elhárítására kifejtett gondosság mennyiségi különbségén alapszik. Ennek következtében azoknál az adott eseményeknél, melyekben az erőhatalom megléte állapítható meg, a *vis maior* absorbeálja a vétlenséget. Viszont azonban ez a tétel nem állhat meg, mert egy kisebb fogalom a nagyobb fogalmat nem olvaszthatja magába.

Amennyivel a törvény a *vis maior*nál a gondosság fokát emeli, ugyanolyan arányban csökkenti annak alkalmazhatósági területét. Míg ugyanis a vétlenség fogalmilag minden eseménnyel kapcsolatban előállhat, addig az erőhatalomról elsősorban csak természeti eseményeknél és csak szűkebb körben lehet szó.

A törvény szelleméből, valamint az ez alapon kifejlődött bírói gyakorlatból megállapítható azoknak az elméleteknek helyessége, melyek szerint az esemény bekövetkezésének elhárításánál kifejtendő gondosságnak nem abszolútnak, hanem a bekövetkező eseménnyel arányban állónak kell lennie s e gondosság alapjául szolgáló felelősség mértéke csak addig terjedhet, míg a kötelezett vétlensége legott, minden bizonyítás nélkül, nem nyilvánvaló.

Az a terület, mely a magánjogi vétlenségnél szükséges rendes családapa gondossága és az erőhatalom esetében megkívánt fokozott és az esemény nagyságával arányban álló gondosság között van, határterület.

E határterületre tartoznak azok az események, melyeknél a kötelezett vétlensége csak bizonyítás útján állapítható meg. E bizonyítás mindenkor a kötelezettet terheli. Ha e bizonyítás során gondat-

lanság vagy mulasztás fennforgása állapíttatik meg, úgy ez az erőhatalom hatásait egészben is leronthatja, ugyanúgy akkor, ha az eset körülményeivel arányban nem álló gondosság forog fenn.

Tekintettel arra, hogy az elháríthatatlan események meglétét vagy hiányát abstract minden körülmények között egyformán megálló értelemben meghatározni nem lehet és az csak concrete az egyes jogviszonyok természetete szerint bírálható el, ennél fogva az alábbiakban ismertetem azokat a m. kir. posta igazgatásán belül felmerült eseteket, melyekben a vis maior kérdése felmerült, tekintettel az említett elméletekre:

I. *Tényállás:* A S . . . gyár rt. a gyárterületén lévő gyárkéményt lebontani akarván, megbízta B. . . . F . . . állványépítő vállalkozót a lebontáshoz szükséges állványok felállításával. Az állványépítés megkezdésének bejelentése a városi szabályrendeletben megállapított feltételek szerint nem történt meg. S . . . város felett 19 . . . évi n . . . hó . . .-án átvonult szélvihar a lebontás alatti gyárkéményt és állványzatát ledöntötte, ennek folytán az ott elhúzódó és a m. kir. posta tulajdonát képező tévbeszélő huzalok elszakadtak, illetőleg megrongálódtak. A m. kir. posta a felmerült kincstári kár behajtása iránti peres eljárást tett folyamatba.

A s . . . i kir. járásbíróság a felperes m. kir. kincstárt keresetével elutasította az alábbi indokolással:

„ . . . meghallgatott szakértő határozott véleménye, mely részben az általa vezetett s . . . i főiskolai meteorológiai állomás észleletein, részben pedig szakfolyóiratok adatain épül fel, az volt, hogy a kérdéses napon S . . . felett elvonult szélvihar feltétlenül alkalmas volt egy normális szilárdságú faállványnak ledöntésére, a kérdéses kémény ledőlését tehát előidézhette ez a szélvihar. Ezért és mivel a szélvihar vis maior képez és mivel e mellett teljesen közömbös az, hogy az építési szabályrendelet által megkívánt bejelentés megtörtént-e vagy sem, az alperes kártérítési kötelezettsége meg nem állapítható“ stb.

Az ítélet megfellebbezése folytán a s . . . i kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság, az elsőfokú ítéletet megváltoztatva, az alperes V . . . gyár rt.-t kötelezete a kereseti összeg felének megfizetésére a következő indokolással:

„A bizonyító eljárás adataiból, nevezetesen S . . . város mérnöki hivatalának vitássa nem tett értesítéséből meg kell állapítani, hogy a gyárkémény lebontásához és evégből az állványozás felépítéséhez a városi szabályrendelet értelmében hatósági engedély szükséges, amelynek megszerzését a gyár elmulasztotta, miáltal ezt a veszélyes munka teljesítését hatósági közeg ellenőrzése alól elvonta.

Bárminő szilárdan lett legyen ennél fogva az állványozás megépítve, a hatósági ellenőrzés, mint közbiztonsági követelmény hiányzott, aminél fogva ez a mulasztás baleset esetére az alperes felelősségét megállapítja.

A szakértő véleménye szerint a szélvihar egy normális szilárdságú faállvány ledöntéséhez alkalmas volt és lehetőnek tartja, hogy a balesetet szélvihar okozhatta.

Ez a lehetőség azonban az alperes mulasztását nem mentesíti és a

felelősség alól teljesen csak akkor szabadulna, ha őt magát semmi mulasztás nem terhelné.

A kir. törvényszék azonban egyfelől arra figyelemmel, hogy ma már éppen alperes mulasztása folytán nem állapítható meg, hogy az állvány építése megfelelt-e ama követelményeknek, hogy a legtokéletebb biztonságot nyújtsa és ellenállása megfelelt-e ama követelményeknek, amelyen túl már felelősséggel nem tartozik, másfelől figyelemmel a szakértő közismert nagy tudásából és tapasztalataiból folyó ama véleményére, hogy bár a műszerek megrongálódása folytán pontos mérést teljesíteni nem tudott, a bizonyított szélvihar erőssége normális szilárdságú faállvány ledöntésére alkalmas volt s így nem lehet kizárni, hogy az állvány omlását kellő szilárdsága mellett is a szélvihar okozhatta: a kir. törvényszék úgy találta, hogy az alperes mulasztását és a szélviharnak a *vis maior határán való lehetőségét*, mint szélsőségeket mérlegelve a jelen esetben méltányos a kár megosztása“ stb.

Az elsőbírói ítéletben az obiectiv felfogás domborodik ki. Ez ítélet indokolása szerint „a szélvihar *vis maior*ot képez“, minek folytán közömbös az alperes mulasztása.

Ez az ítélet a vétkekesség kérdését eliminálja s egyszerűen a szélviharra, mint bekövetkezett *természeti* eseményre van tekintettel. Kétségtelen az, hogy a szélvihar in concreto — ebben az esetben és *önmagában* kimerítette a *vis maior* fogalmát, mert a kihallgatott szakértő véleménye szerint a szél erőssége alkalmas volt arra, hogy egy normális erősségű építményt ledöntsön, de minthogy nem kapcsolódott hozzá az alperes vétlensége, holott ezt a subiectiv alapon álló felső bírói gyakorlat megkívánja, így vitássá tehető, hogy az esemény az alperes mulasztására tekintettel, még a *vis maior* fogalma alá vonható-e vagy sem.

E kérdést helyesen oldotta meg a fellebbezési bíróság, mikor az elsőfokú ítélet obiectiv nézőszögből történt indokolásával szemben, az ítélet egyidejű megváltoztatásával subiectiv szempontok szerint ítelt.

A fellebbezési ítélet figyelembe vette az alperes mulasztását, mint olyant, mely az egyébként erőhatalomként tekintetbe jövő esemény, ebbeli minőségét lerontani alkalmas és az elsőbírói ítélettel szemben nem *vis maior*ot, hanem csak a *vis maior határán való* lehetőséget, tehát határjelenséget állapított meg; s minthogy e határjelenségnél az alperes teljes vétlenségét bizonyítani nem tudta, sőt ellenkezőleg, mulasztása állapítatott meg, ennek folytán a magánjogi szabályoknak megfelelően, a kereseti tőke felerészében marasztaltatott.

II. *Tényállás:* Az 19... évi d... hó ...-én közlekedő B... P... sz. kalauzposta kocsijának raktárhelyiségében — a kalauzpostát kezelő alkalmazott hibáján vagy mulasztásán kívül — tűz támadt és egy filmtekerceset tartalmazó, kettősdobozba burkolt csomag felrobbant. A robbanás következtében felcsapó lángok a postaalkalmazottban, valamint a kalauzkocsiban kezelt egyéb postai küldeményekben kárt tettek. A tüzesettel kapcsolatban kikért szakértői vélemények nem foglaltak el egységes álláspontot abban a kérdésben, hogy a robbanás a filmtekercesek öngyulladására következtében állott-e elő vagy

sem, de mert a valószínűség az előbbi mellett volt, a kártalanítás tekintetében elsőfokon eljáró postaigazgatóság az erőhatalom fennforgására hivatkozva, a kártérítési kérelmek elutasítását javasolta. A másodfokon eljáró m. kir. postavezérigazgatóság ellenben úgy találta, hogy az adott esetben *vis maior* nem foroghat fenn, mert azáltal, hogy a posta gyulékony és robbanó tárgyak szállítását vállalja bizonyos feltételek mellett, egyúttal e ténye által az erőhatalomra való hivatkozás jogáról lemond.

Ha az itt említett jogesetet a korábbi és az ebben a cikkemben lefektetett elvek nézőszögéből akarom megvilágítani, akkor az esemény jogi minősítéséből kell kiindulnom.

E tekintetben megállapítható, hogy amennyiben az öngyulladás ténye nem vitás, természeti eseménnyel állunk szemben. Kérdés azonban, hogy ez a természeti esemény alkalmas-e arra, hogy in concreto — *vis maior*ként bíraltassék el, mert mint már fentebb említettem. *subiectiv* álláspont mellett in *abstracto* ily megállapítások nem tehetők.

A gyulékony és robbanékony anyagokkal való bármily irányú foglalkozás a gyulladás vagy robbanás bekövetkezésének mikénti könnyűségével arányban álló gondosság kifejtését feltételezi s ha e tekintetben a rendes gondosság kifejtetett, úgy az öngyulladás vagy robbanás csak akkor jöhetne esetleges erőhatalomként figyelembe, ha az ez események bekövetkezésével arányban álló gondosság mellett sem lenne elhárítható.

A m. kir. posta, mint fuvarozó, a szállításra elfogadott gyulékony anyagok szállításánál felmerült és öngyulladás által okozott károknál két okból nem hivatkozhatik erőhatalomra: 1. mert ily tárgyak szállítását bizonyos feltételek mellett elfogadja és 2. mert a fuvarozás keretében történő esemény üzemműködésbeli esemény.

Az 1929. évi londoni egyetemes postaszerződés II. cím 45. cikkének 1/b pontja nemzetközi viszonylatban a robbanó, gyulékony és veszélyes anyagokat a postai szállításból kizárja. A Postaüzleti Szabályzat e tárgyak postai szállítását megengedi abban az esetben, ha a feladó a Postaüzleti Szabályzat 2. függelék II. fejezetében előírt feltételeket teljesíti.

A m. kir. posta azáltal, hogy ily küldeményeket postai szállításra elfogad, olyként tekinthető, mint aki a gyulékony és robbanékony anyagokban öngyulladás esetén keletkezett károknál az erőhatalomra való hivatkozás jogáról lemond. Így nem hivatkozhatik az öngyulladás elháríthatatlan voltára még akkor sem, ha a bekövetkező eseménnyel arányban álló gondosságot kifejtette is, vagyis, ha vélsen.

Azáltal, hogy a posta ily anyagokat szállításra elfogad, az azokban szállítás közben beálló és öngyulladás okozta robbanás, üzemműködés belül keletkezett esemény.

Üzemműködés alatt a posta szempontjából az üzleti eszközök értendők. Ide tartoznak mindazon helyiségek, épületek, tárgyak és az egész üzleti személyzet is, melvek az üzemben tartáshoz szükségesek.

A Kt. 398. §-a az ebben a paragrafusban taxatív felsorolt eseteken kívül az áru elveszése vagy megsérülése tekintetében csak akkor

mentesíti a fuvarozót a kártérítési kötelezettség alól, ha az említett hiányok külsőleg nem voltak felismerhetők. A m. kir. posta azáltal, hogy a robbanó és gyúlékony anyagokat a szállítási feltételek betartása esetén postai szállításra elfogad, így a gyúlékony és robbanékony anyagok postai szállításánál az öngyulladás következtében beálló robbanás azáltal válik üzemműködésen belül történt eseménnyé, mert kétséget hagy aziránt, hogy ezt nem-e a fuvarozási eszközök rázása, a fuvarozó személyzetének gondatlansága idézte elő, vagyis, hogy a fuvarozót vétkesség terheli-e vagy sem.

III. Tényállás: 19... évi j... hó...-án a hivatalos szolgálati idő letelte után a b... sz. postahivatalba három felfegyverzett rabló tört be és az indításra elkészített postai zárlatokat elrabolták. A postai közigazgatási vizsgálat megállapította az érdekelt alkalmazott mulasztását azáltal, hogy a szükséges óvintézkedéseket elmulasztotta, vagyis, hogy a zárlatoknak az indítás megtörténteig előírt biztonságáról és a hivatali kellő zárvatartásáról nem intézkedett. A postaalkalmazott az okozott kárban történt elsőfokú marasztaló határozat ellen felbezéssel élt s abban hivatkozva a Postaüzleti Szabályzatra, *vis maior* alapján a kártérítési kötelezettség alóli mentesítését kérte. A másodfokon eljáró postai közigazgatási szerv a fennforgó körülményekre tekintettel úgy találta, hogy az erőhatalom esete nem forog fenn.

Előző cikkemben említettem, hogy az emberi cselekmények *vis maior*ként csak kivételesen és csak igen szűk körben jöhetnek tekintetbe. Említettem azt is, hogy az emberi cselekmények közül csak azok lehetnek elsősorban az erőhatalom tárgyai, ahol az elháríthatatlanság alapja a fegyveres erőszak.

A rablás, mint büntetőjogi fogalom, két tényálladási elemből tevődik össze. Lopásból, mely valamely vagyoni érték jogtalan megszerzése végett követtetik el és személyen alkalmazott erőszakból.

A büntetőjog szempontjából nem minősül enyhítő körülménnyé az a tény, hogy a sértett gondosságának hiánya, vagy nem kellő megléte a kérdéses cselekmény elkövetését megkönnyítette-e vagy sem.

A magánjog szempontjából azonban melynek célja a vagyoni igazságosság megteremtése és a magánjogi jogkörök megvédése, már bírálattárgyává teendő az a körülmény, hogy az, akinél az esemény beállott, a veszélyeztetett vagy sértett magánjogi érdek megvédésére a kellő gondosságot kifejtette-e és mily mértékben.

Ily módon tehát a bűncselekmény is lehet alapja annak, hogy a *vis maior* esete fennforogjon.

Annak a kérdésnek elbírálására, hogy az itt közölt tényállásnál a *vis maior* megléte megállapítható-e vagy sem, előbb azt a kérdést kell eldönteni, hogy a fogalom megléte szempontjából mi tekintessék fegyveres erőszaknak.

A fegyveresen való elkövetés alatt csak az oly tevékenység érthető, ahol a fegyver tényleg használtatott is. A Btk. (Büntetőtörvénykönyv) ily tekintetben megkülönböztetést tesz a tényleges fegyverhasználat és a fegyverviselés között; ugyanis a 168. §-ában azt a

kifejezést használja, hogy: „aki a büntett elkövetése alkalmával fel volt fegyverkezve“. (Lásd Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve. 6. kötet. IV. rész 128. l.)

Büntetőjogi szempontból a fegyver tényleges használata mellett a fegyverrel való fenyegetés esete is megáll.

A fentebb közölt tényállásnál nemcsak büntetőjogi szempontból, de a *vis maior* szempontjából is a fegyver tényleges használata és a fegyverrel való fenyegetés egyaránt fegyveresen elkövetett erőszaknak vehető.

A *vis maior* meglétének megállapításánál azonban nem a fegyver tényleges használata vagy csak azzal való fenyegetés közötti különbségen van a hangsúly, hanem nézetem szerint a rablást elkövető személyek számán és az elkövetésnek ezzel kapcsolatos egyéb körülményein.

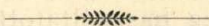
Olyankor ugyanis, mikor lázadások, tüntetések során történik fegyveres rablás, a felforgatásban résztvevő személyek nagy számánál fogva még esetleg a nyomozó hatóságoknak sem áll módjában az elkövetők személyének megállapítása; másrészt pedig e megmozdulások során fellépő bűncselekmények éppen annak folytán jönnek létre, minthogy a közrend kellő időbeni helyreállítása a tömeges erőszakkal szemben, a bekövetkezés előre nem láthatása folytán kése delmet szenved.

Ily esetekben méltánytalan lenne, ha azt, akinek érdekkörében a károsodás beáll, a magánjog kártérítésre kötelezne annál fogva is, minthogy kártérítési felelősségét véltensége dacára sem tudná át hárítani harmadik személyekre.

Az erőhatalom, emberi erőszak esetén legfeljeb csak ily esetekben foghat helyt, de nem a közölt tényállásban.

Az ismertetett tényállásnál ugyanis a közönséges rablás bűncselekménye forog fenn, tekintettel a bűncselekmény elkövetésében résztvevő személyek számára és az elkövetés módjára. A közönséges bűncselekmények in abstracto sohasem elháríthatatlanok, in concreto pedig a közölt tényállásnál a bűncselekmény bekövetkeztenek elhárítására irányuló tevékenység nem fejtett ki, sőt annak elkövetése a sértett mulasztása következtében előmozdított. Minthogy a mulasztás a *vis maior* ilykénti minősítését leronthatja, a fentebb kifejtettek szerint amúgysem erőhatalomként figyelembe jöhető esemény nem *vis maior*.

Az itt közölt jogesetek megvilágítják és beigazolják annak az állításnak helyességét, hogy az erőhatalom meglétének vagy hiányának kérdése mindenkor csak in concreto, adott esettel kapcsolatban bírálható el, s így kívánatosnak látszik az egységes gyakorlat érdekében, hogy mindazokban az esetekben, ahol a *vis maior* kérdése szóba kerülhet, a postavezérigazgatóság álláspontja kéresek ki.

Érdekes tévedések postabélyegeken.

Irta: Dr. BODÓ Zoltán, m. kir. postafogalmazó.

Erreurs intéressantes sur les timbres-poste.

Par le dr. Zoltán Bodó, commis-rédacteur des postes r. h.

L'auteur décrit les erreurs de composition qu'on peut trouver sur les figurines originales.

Akadnak, akik azt állítják, hogy a bélyeggyűjtői szenvedély és kedv alábbhagyott. Több szakemberrel folytatott beható eszmecsere alapján azonban megállapítottam, hogy a filatelizmus gyengélkedése felől terjesztett hírek valótlanok s e téren — mint mindenütt — pusztán a gazdasági helyzet következményeként jelentkező vételkedvsökkenés tapasztalható.

A filatelisták tábora napról-napra növekszik. Kis diákok, felnöttek s öregek legféltettebb kincse egy-egy bélyegalbum és legnagyobb öröme a csere vagy egyik-másik hónóhajtott ujdonság megszerzése.

A filatelistákban lobogó lázas szenvedélyt csak az érezheti át, aki maga is gyűjt vagy valaha gyűjtött. Eltekintve azonban az emberi természetben rejlő eredeti, ősi szenvedélytől: a gyűjtési, ritkáságszerzési hajlamtól, a filatelistákat a gyűjtésre ez ösztönösnél is erősebb szenvedély: az esztétikai készletti. A szép, a művészi iránti érzék irányítja talán elsősorban a filatelistát. Ez a szenvedély azután oly hatalmas lehet, hogy képes a gyűjtőt más, esetleg talán éppen rossz szenvedélyeiről leszoktatni, sőt néha nélkülöz is a gyűjtő, csakhogy nagyítója alá vehesse és kincsei közé sorozhassa a legújabb érdekes sorozatot.

Egyesek mosolyognak az értéktelen papírdarabkák gyűjtése felett.

A bélyeggyűjtés egyike a legértékesebb szenvedélyeknek, melyet a fiatal lelkekbe is el kellene ültetni, hogy a fiatalság szabad óráiban ne a XX. század erkölcs- és lélekemésztő kedvteléseiben, hanem a bélyeggyűjtés művészi élményeiben lelje örömét. A gyermek fogékony lelke a bélyegen át történelmet, földrajzot, művészetet ismer meg s a gyűjtés nemes érzésével telítődik.

Szülők, támogassátok tehát gyermekeiteket léleknevelő bélyeggyűjtési törekvéseikben!

*

A bélyegek értékességének egyik oka azok érdekessége. Érdekes mindaz, ami a figyelmet leköti. A figyelmes szemlélő egy-egy bélyegen igen sok művészi, történeti, nemzeti, színhatási, festői stb. érdekességet találhat.

A bélyeg a kibocsátó állam lelkéből van kiszakítva, melyen keresztül magát a nemzetet lehet megismerni érdekes művészi, történelmi, népszokási, földrajzi sajátosságai révén.

A kibocsátó államok tudják, hogy a bélyegeknél milyen nemzetközi jelentősége van s ezért a bélyeg kibocsátására kiváló gondot fordítanak. Tévedések azonban a bélyeg tervezésénél és kiadásánál is előfordulhatnak, de ezek még csak érdekesebbé és keresettebbé teszik a bélyegeket.

Az emberi mivoltot kifejező klasszikus mondások közül talán egyiksem annyira jellemző, mint az: „Errare humanum est“. Bár, amennyire lehet, minden állam igyekszik összes hivatalos ténykedéseiből és kiadványaiból a tévedéseket kiküszöbölni s a művészet is óvakodik az alkotások műértékét gyakran egyenesen megsemmisítő tévedésektől, mégis az élet azt mutatja, hogy a tévedés mégis becsúszik a legfélétebb helyekre is.

A postabélyegek kiadása legnagyobbbrészt állami feladat, a bélyegképek tervezése és rajzolása a legkomolyabb művészek hivatása, de alább láthatjuk majd, hogy a tévedés nevenséges furcsaságokat, máskor mily komoly politikai zavarokat idézett elő a bélyegtervezésnél és kibocsátásánál.

Nem kívánok itt most azokról az ú. n. „Fehldruck“-okról írni, amelyek keletkezése nyomdatechnikai, klisséösszeállítási, kopási és öntési hibákból keletkeznek, nem pedig azért, mert e tévnyomások száma légiónyi és nagyrészt nem is érdekesek.

Akadhatnak talán itt is figyelemreméltó esetek, mint pl.: az 1909/1913. évi kiadású román 5 banis halaványzöld színű bélyegek, amelyeket tévedésből egyidőben az 1 banis fekete színében nyomtak és bocsátottak ki. Ezt az esetet csupán a színek feltűnő különbözősége teszi érdekessé. Nagy feltűnést keltett azonban, mikor egy orientálista bélyeggyűjtő megállapította, hogy az 1865. évi kibocsátású 10 parás török bélyegen török számjelekkel csak egyparas értékjelzés szerepel. Transzcendentális latin jelentőségénél fogva méltán keltett feltűnést az 1858. évi kibocsátású uruguayi 180 centavos-os bélyeg, melyen „Montevideo“ felirat helyett „Morte-video“ felirat olvasható. Hasonlóan érdekes, bár szándékos színezete van, az 1904. évi szeptember hó 21-ikén, a török uralom alól való felszabadulás 100 éves évfordulója alkalmából kibocsátott és a Karagyorgyevits-dinasztia két uralkodójának fejét ábrázoló szerb bélyegképek nyomásának. Ha ugyanis e bélyegeket megfordítjuk és figyelmesen vizsgáljuk, tisztán láthatjuk a két uralkodó feje között I. Sándor király halotti maszkiájának rajzát. Nálunk is több téves nyomás ismeretes, így pl.: a fordított Madonnás, a 35/50 filléres turulos, a 600/800 koronás aratós, téves értékjelzésű bélyegek stb. . . . E felsorolás azonban e kis munka keretét és célját messze túlhaladná, de meg tulajdonképpen az ily tévnyomások az olvasók nagyrészét nem is érdeklik.

Munkám céljául inkább az eredeti bélyegképek konstrukcionális tévedéseinek felsorolását tűztem ki, mely felsorolásom nem lesz katalógus szerint haladó és kimerítő, mert mint a cím említi, csak az érdekesebb eseteket ismertetem.

A bélyegeken előforduló különféle tévedésekből keletkeztek a filatelisták igaz örömei: a ritkaságok. A filatelisták szemében a leg-híresebb, szinte vagyontérő tévedés Mauritius 1847. évi szeptember hó 21-iki kibocsátású első bélyegkiadványainál csúszott be. Viktória angol királyné portréját ábrázoló bélyegeken a „Post paid“ (portó fizetve) szavak helyett a vésnök a „Post office“ (postahivatal) megjelölést véste ki. A külsőségekre sokat adó Anglia a hibát észrevéve, a legközelebbi kiadást helyesbítette. A hiba észrevétele után a postamester az egész készletet megsemmisítette, úgyhogy a még meglévő

11 darab használt és 2 darab használatlan 1 pennys értékű, valamint 6 darab használt és ugyanennyi használatlan 2 pennys értékű példánynak mesébeillő értéke van.

A Mauritiusok téves felirata állítólag a postamester hibája volt, ezért ellene szigorúan eljárak. Hasonló kellemetlensége támadt a Neubraunschweig 1863. évi 5 centes bélyegek kiadásáért O'Connell postamesternek, ki önhatalmúlag bocsátotta ki ezeket a saját arcképét ábrázoló bélyegeket. A hiú és elkapotott postamester képeit ábrázoló bélyegeket csaknem mind megsemmisítették.

A két Mauritiussal kezdődött a bélyegritkaságok sora s a ritkaságok szülőanyja ezután is a tévedés, helyesebben a téves nyomás, fogazás, vízjelzés, papíryanag, színezés stb. . . . maradt.

A Mauritius-bélyegek esetéhez hasonló Lübeck szabad város 1859. évi első bélyegkiadványai között megjelenő 2 schillinges értéktervezési hibája. E bélyeg négy sarkán a „2“-es értékjelző szám szerepel, betűvel azonban „Zweieinhalb“ (kettőésfél) értékjelölés olvasható. A tervező szórakozottságának mentségéül legfeljebb azt az enyhítő körülményt hozhatjuk fel, hogy akadtak még súlyosabb hibába eső kartársai is.

A bélyegtervezőnek egyetemes tudású szakembernek kell lenni, mert ellenkező esetben a tréfás és komoly tévedések egész sora keletkezik. Legalább is ajánlatos, hogy a tervező azzal, amit a bélyegképen ábrázolni óhajt, behatóbban foglalkozzék, hogy a bélyeg képe legcsekélyebb részleteiben is tévedésmentes legyen. Igen fontos ez azért is, mert a filatelisták nagyítóüvege a legcsekélyebb hibát is kideríti és a filatelisták igen szigorú kritikusok.

Igaz, hogy néha egy jelentéktelennek látszó hiba kellemetlenebb lehet következményeiben a fentemlített súlyos hibáknál is. Megállapították például, hogy lövéstechnikai tévedés van azokon a közismert svájci bélyegeken, amelyek Tell Vilmos kisfiát nyíllal ábrázolják. Az ifjú Tell ugyanis helytelenül tartja kezében a nyilat, mert a húr nem a nyíl felső részén, ahol a vesszőmenet fekszik, hanem a nyíl alsó részén halad át. Valamelyik íjjásznak ez szemet szúrt s később a svájci posta kénytelen volt helyesbíteni a tervezési hibát.

Természetesen e hibák nem vonnak le semmit az egész tervezet vagy alkotás művészi értékéből. Jusson itt eszünkbe, hogy a lánchídi oroszánok nagynevű alkotóját mily sok felesleges gáncs és rosszakarató kritika érte a hiányzó oroszánnyelvek miatt akkor, amikor az oroszánok igazán jól sikerültek.

Kívánatos azonban, hogy a bélyegeket a legnagyobb tervezési gondossággal és szaktudással készítsék s a leglelküimeretesebb alaposággal vizsgálják felül, mert ellenkező esetben a legcsekélyebb tévedés is nagyon megtépázhatja egy nemzet nimbuszát.

Nagy baj az is, ha a bélyegtervező a történelemben járatlan. 1927. évben történt, hogy a görög posta a navarinói tengeri ütközetben aratott fényes győzelem 100 éves évfordulója alkalmából egy 5 darabból álló emlékbélyegsorozatot bocsátott ki. A sorozat 5 drachmáértékűn a tervező az angol admirális nevét helytelenül tüntette fel. Ezt az értéket a görög posta, hogy Anglia meg ne sértődjék, bevonta és megsemmisítette s helyette helyes névírású új bélyeget

adott ki. Később azonban kiderült, hogy az orosz tengeri hős: van Heidennek a nevét is helytelenül van der Heydennek írták, sőt akadt olyan kritikus is, aki azt állította, hogy a tervező a tengernagyok képeit is elcserélte.

A centennáris bélyegkibocsátás végeredményében botrányba fulladt.

Közvetlenül a kibocsátásuk után hamar bevonta a román posta az 1932. évi és a „jóságos“ Sándor herceget ábrázoló, rozsdavörös ó banis bélyegeket, mert mint kiderült, a jubiláns herceg nem, amint a bélyegen fel van tüntetve, 1406—1432-ig uralkodott, hanem 1400—1432-ig. Saját nemzetünk történetének nem tudása mindenesetre szomorúbb hiba, mint az előző esetnél tapasztalható világtörténelemben való járatlanság.

A történelmi tévedések kellemetlen helyzetet teremthetnek, de nem kevésbé kínos az is, ha a tervező a földrajzban árul el nagytokú járatlanságot. Történetünk úgy kezdődik, hogy Dominikana köztársaság 1900-ban új, díszes kiállítású bélyegeket hozott forgalomba. A sorozat összes bélyegein a földrajzban járatlan vagy hazája iránt túlzottan elfogult rajzoló Dominikana térképét úgy szerkesztette meg, hogy a szomszédos Haiti emiatt a diplomáciai viszonyt megszakította. A néger köztársaság nagy elkeseredését az okozta, hogy a bélyegeken ábrázolt térképen Dominikána határai Haiti rovására voltak feltüntetve. Ez a térképészeti tévedés majdnem háborúba kergette a két országot. Mindez azonban csak elfogult nemzeti politikából származó szándékos tévedés — mondhatnák egyesek —, de az csak nem politika, hogy a világtelforgató térképész Haitit kelet helyett nyugaton tüntette fel, sőt a tengereket is összetévesztette.

A csillagászathoz is kell érteni annak, aki a nap felkeltével a szabadság virradását akarja jelképezni. Csehszlovákia 1918/1919. évi kiadású bélyegein egy ilyen szembeszökő hiba van. E bélyegeken ugyanis a tervező művész a „Hradsin“-t (a prágai Várat) a háttérben telkelő nappal ábrázolta. A szabadságnak e szimbóluma az 1919/1920. évi kiadású ugyanezen képet ábrázoló bélyegekről elmaradt, mert időközben rájöttek, hogy a nap nem a Hradsin mögött kel fel, hanem ellenkezőleg, ott csak lenyugszik.

A csillagászathoz közelálló optika sem megvetendő tudomány, aki nincs tisztában vele, megjárhatja. Bizonyítják ezt a nyugatindiai St. Kitts-Nevis szigetcsoporthoz tartozó angol postaigazgatása által 1903. évben kibocsátott bélyegei. A szóbantorgó bélyegeken Kolumbusz Amerika előttüledező partjait egy kihúzható látcsövön keresztül szemléli. Mondanom sem kell talán, hogy a messzelátót több, mint egy évszázad múltán ismerte meg az emberiség s hogy ez időben a messzelátót a kémárbócon álldogáló sasszemű matróz pótolta. Akadnak ugyan katalógusok, amelyek azt írják, hogy a XV. században használatos volt egy a látcsőhöz külsőleg igen hasonló távolságvizsgáló s hogy Kolumbusz egy ilyet tartana kezében, sőt akadtak olyanok is, akik tagadják, hogy a bélyeg Kolumbuszt ábrázolja.

Az időrendi sorrendre is vigyázni kell. Jászai magyar bélyegkereskedő például egyik közkézen forgó munkájában az 1920. évi március hó 10-ikén megjelent „Hadifogoly sorozat“ érték-, illetőleg

időrendi sorrendjét kifogásolta. Szerinte a fogságból kiszabadult magyar baka útja időrendileg helytelen.

A sorozat középső, 60 filléres értékén a fogoly magyarok szöges vasdrótkerítés mögül néznek vágyakozva hazájuk felé. A sorozat első, 40 filléres értékén a kiszabadult magyar baka a szibériai hó-sivatagon keresztül hazafelé indul, végül a legutolsó 1 koronás értéken örömmel vonja keblére övéit a nehéz útvjáról megérkezett apa. Az értékek emelkedése tehát nem egyezik meg az időrendi sorrenddel. E kifogással szemben mentségül az egyébként művészi bélyegek sorozati összeállítására azt hozhatom fel, hogy míg a 40 filléres és az 1 koronás értékek oszlopalakúak, addig a 60 filléres érték téglányalakú. Szimmetrikus szempontok tehát amellett szólnak, hogy a két vertikális fekvésű bélyeg közé illesztendő be a horizontális fekvésű középső érték. Szem előtt kell tartani ugyanis a felragasztásra kerülő bélyegek elhelyezkedési szimetriáját is. Erre éppen a bélyeggyűjtők helyeznek nagy súlyt. Ennyiben tehát a tervező Helbing professzornak kell igazat adnunk, a sorozat összeállítását kifogásoló Jászaival szemben.

Igen érdekes tévedés van egy bányász-csoportot ábrázoló 1921. évi kiadású német bélyegen, melyen a csoport térdelő alakja balkezevel emeli csapásra szénrepestő kalapácsát. Ha úgy vesszük éppen, lehetett a térdelő alak balog, mégis a német postaigazgatóság helyénvalónak találta három év után (1924. év februárjában) az egész csoportot megfordítani és a kalapácsot az elfáradt balkezeből a jobba áthelyezni.

A német bányászipartól térjünk át a mezőgazdasághoz. Furcsasággal itt is találkozunk. Az 1921. évbéli 20 márkás bélyegeken a német paraszt lábfejek nélkül „repked” az eke mögött. Megjegyzem, hogy a németek a szántó-vető balletalakért a futurizmust teszik felelőssé.

A francia szomszédnál is a mezőgazdasággal kapcsolatos egy súlyos meteorológiai tévedés. A francia bélyegeken közismert magvetőnő ugyanis immár 30 év óta minden erejének megfeszítésével szél ellen veti a magot. A bélyegképen látható ugyanis, amint a szembefúvó szél haját és ruháját hátrafelé lobogtatja. A földművelésben járatosak szerint a magot nem szokás szél ellenében vetni, mert a kalászkok csak zavartalan szórás mellett nőnek egyenletesen.

Bajok voltak a mi derék aratóinkkal és marokszedő leányainkkal is, akik szintén oly hosszú idő óta végezték megerőltető munkájukat, hogy egy külföldi filatelistának, a bécsi Hesshaimer Lajosnak megessett rajtuk a szíve és magyar bélyegujdonságra vágyakozó lelke kivette a kaszát a derék magyar dolgozók két kezéből és jófajta étellel és itallal traktálva a gazdát s a menyecskét is, általános munkaszünetet rendelt el. Az így elképzelt bélyegujdonságtervezetek a m. kir. posta bélyegmúzeumában is láthatók. De a tévedés az új tervezetbe is becsúszott. A festő- és grafikusművész ugyanis fiatal hadnagykorában járt Magyarországon és a háromévtizedes távollét után az általa rajzolt bélyegképtervezeteken az alföldi tájképre akkora hegyeket rajzolt, amekkorákat csak a régi boldog nagy Magyarország Kárpátjaiban találhattunk. Ugyanekkor a menyecske fejéről levette a

magyaros főkötőt s helyébe hollandus fejdísz, testére hosszú, feltűrt újjú blúzt, a magyarra pedig cserkészinget, kezébe konyhakést, lábához tökbutykóst, a kereszttekbe rakott kévék helyett pedig kávékupacokat varázsolt.

A tévedés tehát a kritikust is megesúfolja. Óvatosan bánjunk tehát a kritikával és lehetőleg kerüljük a kritikai tévedéseket, mert azok fokozottan neveltségeselek.

Végigszáguldottam Európán és a többi világrészeken, kutató lámpámmal a külföldi bélyeglabirintus sok elrejtett zugába világitottam s most joggal kérdezhetnék, amint ilyenkor szokás, hogy a magyar bélyegképek tervezési tévedéseiről miért nem írtam?

Ennek egyszerű oka van. A magyar posta által kibocsátott bélyegeket munkám során behatóan tanulmányoztam és elmondhatom, hogy nem hiába volt mindig oly kényes a m. kir. posta a bélyegtervezetek elbírálásánál és elfogadásánál, mert véletlenül sem akadtam olyan bélyegkiadványra, mely a fenti esetekhez hasonló, jogos közfelháborodást, vagy — ami talán még rosszabb — gunyoros kritikát érdemelt volna ki. Kritikában természetesen mindig volt részünk, hiszen a magyar kritikus nemzet, de a legharciasabb bélyegkritikusnak is be kell látnia, hogy a magyar bélyegek nemzetközi viszonylatban is minden tekintetben kifogástalanok. Ujkibocsátású, mélynyomós sorozatunk pedig egyenesen feltűnést keltett ízlésségével, művésziességével és szépségével.

Tévényomások nálunk is fordultak elő. Olyan szembeötlő, eredeti tervezési hibát azonban, amely méltán volna maga után helytelenítő elbírálást, a magyar bélyegeken nem találtam.

*

Láthattuk tehát, hogy csak egy bizonyos szempontból tekintve is mily érdekes a filatelizmus.

Propagáljuk hát, ahol csak lehet, a filatelisták ügyét, mert eltekintve a postai, közvetve állami haszontól, a bélyeggyűjtés lélekörvendezettő időtöltés.

Megragadom az alkalmat, hogy ezúton hívjam fel a postai szaklapok figyelmét arra, hogy mily szükséges lenne „Bélyegrovatok“ nyitása a lapokban. Magyarországon ezidőszereint csak egy filatelista szaklap jelenik meg s a bélyeggyűjtők tábora nagy szükségét érzi annak, hogy éppen a m. kir. posta időközönként egy-egy lelkesítő vagy ismeretterjesztő cikket tegyen közzé hivatalos lapjaiban. A „Bélyegrovat“ megnyitására úgy a bélyeggyűjtők, mint a bélyegkereskedők egyesületeit értesíteni kellene s hiszem, hogy az új rovat megnövelné a postai szaklapok olvasó taborát.

A filatelizmus propagandája elsősorban a m. kir. posta érdeke és célja, a propaganda leghathatósabb eszköze az ismeretterjesztés.

A közönség is joggal várja el, hogy a filateliát elsősorban mi postások karoljuk fel.

FORRÁSOK: Michel: Briefmarken-Katalog.

Jászai Emánuel János: A magyar bélyegek katalógusa.

Senf: Illustrierter Briefmarken-Katalog.

A postaalkalmazottak járandóságának csökkentése és ennek következménye.

Közli: Dr. LANTOS Béla, m. kir. postafőfelügyelő.

La diminution des traitements des employés des postes et ses conséquences.
Par dr. Béla Lantos inspecteur supérieur des postes roy hongr.

L'auteur fait connaître la représentation qui avait lieu par Mr. Bowen délégué anglais à l'occasion du congrès dernier de la fédération internationale des employés des postes, télégraphes et téléphones.

A posta, táviró és távbeszélő alkalmazottak nemzetközi szövetségének legutóbbi, Luzernban tartott kongresszusán Mr. Bowen, angol delegátus erről a tárgyról tanulságos előadást tartott, mely bennünket is közelről érint és ezért a következőkben ismertetem.

Az elmúlt két év alatt a szövetség lapjának, a „Post Bulletin“-nek cikkei nem sok örömet okoztak olvasóinak. A cikkek túlnyomó része arról értesített, hogy a kormányok a postaalkalmazottak fizetésének leszállítását tervezik, majd arról számoltak be, hogy ezek a csökkentések meg is történtek. Az általános gazdasági válság minden államban érezteti hatását, ami a költségvetések egyensúlyának felborulásában jelentkezik és ami a kormányokat arra kényszeríti, hogy a kiadások megállapításánál a legnagyobb takarékossgot fejtsek ki.

Az országos szövetségek jelentéseiből az előadónak meg kellett állapítania: 1. a gazdasági válság mérvét, amely a fizetésleszállítást okozta; 2. hogyan aránylik a fizetés és a létfenntartási költségek csökkenése egymáshoz; 3. a fizetéscsökkentés módját; 4. hogyan viszonylik a jelenlegi fizetés az 1914., illetőleg az 1929. évekhez; végül 5. milyen hatással volt a fizetéscsökkenés az alkalmazottak egészségére, munkaképességére, stb.

Az egyes jelentések ismertetése előtt egynéhány általános megjegyzésre van szükség. A népszövetség a világgazdasági válságról szóló jelentésében a válság kezdetét az 1929. év őszére helyezi. Ezért az összehasonlításokat ahhoz az állapothoz kellett mérni, amely a fenti időpontban volt. Az utolsó adatok az 1932. év első negyedére vonatkoznak. Az első részben a beérkezett jelentéseket ismerteti az előadó. A második részben a közölt adatokat összegezi és az azokból levonható következtetéseket ismerteti.

I. Fizetésemelés és csökkentés 1929. január 1-től 1932. április 1-ig.

Ausztria. Az osztrák postaalkalmazottak jövedelme alapfizetésből, helyi pótlékból, lakáspénzből és családi pótlékból áll. (Az index szerinti járandóság 1924-ben megszűnt.)

A helyi pótlék a következő: Az A) osztályú hivatalokban 15%-a, a B. osztályú hivatalokban 12%-a és a C) osztályú hivatalokban 8%-a az alapfizetésnek. A lakáspénz a fizetés arányában havi 4½ schillingtől 51¼ schillingig emelkedik. A családi pótlék 1 gyermek után évi 60 schilling, 2 gyermek után 180, 3 gyermek után 420, 4 gyermek után 720, 5 gyermek után 840, 6 gyermek után 1140 — és minden további gyermek után 120 schilling. Az osztrák szövetségi kormány 1929 előtt majdnem minden évben javította az alkalmazottak fizetését, sőt az 1929. decemberi törvény a havi fizetés 15%-át kitevő fizetéspótlékot 30%-ra felemelte. Az 1931. évben ez a pótlék teljesen megszűnt. Ugyanekkor a 170 schillinges és ennél nagyobb havi fizetést 4%-kal leszállította és bevezette a jövedelmi adót (1—3%) a 250 schillingnél nagyobb fizeté-

sekre és a válság adót (0.55—1.1%-ig) a 200 schillingnél nagyobb fizetésekre. A készpénzkiadással járó szolgálatok járandóságai (éjjeli pénz, mozgópostások órapénze, stb.) érintetlen maradt. A többi mellékjárandóságot csökkentették vagy megszüntették. A teljes veszteség a 170 schillingnél nagyobb fizetéseknél 1929. december óta $8\frac{1}{2}$ és $10\frac{1}{2}\%$ között mozog. A mellékjárandóságok — tekintet nélkül az alapfizetésre — 15%-on felül csökkentek. Meg kell jegyezni, hogy a magasabb fokozatokban a százalékos veszteség nagyobb, mint a kisebb fokozatokban. Míg a fizetések a fentiek szerint tetemesen csökkentek, addig a létfenntartási költség 1929. januártól 1932. februárig — a hivatalos kimutatás szerint — alig 1%-os csökkenést mutat. Az újabb fizetéscsökkentés szükségességét a költségvetés egyensúlyának biztosításával indokolták. A költségvetés összegét a népszövetség pénzügyi tanácsának javaslatára kellett megállapítani, mert ez volt a 60 millió schilling kölcsön meghosszabbításának feltétele. A kormány a fizetéscsökkentést szükségrendelettel akarta életbeléptetni, ez azonban a szociáldemokratapárt ellenállásán meghiúsult s így parlamenti határozattal érvényesítették a kormány akaratát. A személyzet tiltakozott, majd a parlamenthez, valamint a kereskedelemügyi, földművelésügyi és munkaügyi miniszterekhez fordult — eredménytelenül. A költségvetés egyensúlyának biztosítására vonatkozó törvény hatálya a jövedelmi és szükségadó, valamint a járandóságok csökkentése 1933. december hó 31-én megszűnik, feltéve, hogy újabb határozattal ezt a határidőt ki nem tolják. Az alkalmazottak fizetésének csökkenése természetesen maga után vonta az adóbevételek aránylagos csökkenését. A kisebb fizetéseknél az alkalmazottak egészségére gyakorolt káros hatását statisztikailag kimutatni nem lehet, sőt a betegségi szabadságok kimutatásai meglehetősen képtelenek adnak, mert a kormány a fizetéscsökkentéssel egyidejűleg kijelentette, hogy azt a tisztviselőt, akinek a munkateljesítménye nem kielégítő, a szolgálat alól felmenti. Az elbocsátástól való félelem sok beteg tisztviselőt a munka folytatására kényszeríti.

A fizetéscsökkentés láthatóan és súlyosan aláásta a személyzet megelégedését és a munkateljesítmény csökkenését vonja maga után. A kormány azonban egyidejűleg az elbocsátással való fenyegetés útján és más módon is igyekezett a munkateljesítményt fokozni. Ezzel valamelyes eredményt el lehetett ugyan érni, azonban a kérdés — a forgalom nagymérvű csökkenése következtében — jelentőségéből veszített.

A postások fizetéscsökkentése tetemesen meghaladja a magánalkalmazottakét. A vasutasokkal szemben a postai alkalmazottak némi előnyben vannak, viszont a bécsi városi alkalmazottak jobb fizetést élveznek. A gazdasági válság az 1931. októberi fizetéscsökkentés óta súlyosbodott, aminek igen hatásos tényezője volt maga a redukció, mert az alkalmazottak vásárlóképessége a fizetéscsökkentéssel egyidejűleg csökkent.

Belgium. Az 1928. januári állapotból kell kiindulnunk, hogy a fizetések ingadozásainak és a létfenntartási költségek változásainak menetét követhessük. Ebben az időben a létfenntartási index 813, a fizetéseké 700 volt. A belga valuta 1914 óta megváltozott, amennyiben a háború előtti aranyértékének egyheted részében stabilizáltatott, aminek következtében az árak és a fizetések névlegesen tetemesen emelkedtek, a tényleges fizetés azonban az árak színvonala alá süllyedt. A kormány a helyzetet még súlyosabbá tette azáltal, hogy a fizetéseket 7%-kal csökkentette. Az alkalmazottak egyesülete és parlamenti képviselői határozott ellenállást fejtettek ki, aminek eredményeképpen az ártalmas rendelkezést 1928. július hó 1-ével visszavonták. Egy évvel később, amikor a létfenntartási index 871-re emelkedett, a kormány 10%-os drágasági pótlékot folyósított és ezt 1930. január elsején, amikor az index 895 volt 6%-kal felemelte. Meg kell említeni, hogy bár a 10%-os pótlékkal a fizetési index 770-re emelkedett, a fizetések mélyen az átlag árak alatt maradtak. A 6%-os pótlék 1931. április 1-én megszűnt. Ezzel szemben a személyzet kívánsága az volt, hogy a

700-as árindeken felül minden 35 pont után a fizetés automatikusan 5%-kal emelked-
 jék. A kormány a kérelem teljesítését azzal a kijelentéssel utasította vissza, hogy a
 fizetési index 1928. január hó 1-én 800 volt és nem 700. A kormány 1932. február
 hóban a 10%-os pótlékot is megszüntette. A leszállítás úgy az alapfizetésre, mint a
 többi járandóságra is vonatkozott. Kivételek azok a tisztviselők, akiknek 3 vagy ennél
 több gyermekük van. A jelenlegi helyzet az, hogy a fizetéseket 1933. évi december
 31-én lejáró hatállyal a 700-as index alapján rögzítették. A 20.000 franknál kisebb
 fizetéssel bíró alkalmazottak azonban fokozatosan csökkenő, igen csekély pótlékot
 kapnak. A létfenntartási index 1932. márciusában 725 volt, az 1928. januári 813, az
 1929. januári 856, az 1930. januári 895 és az 1931. januári 846-ossal szemben.

(Folytatjuk.)

ELMÉLET — GYAKORLAT.

Théorie — Pratique.

2. Bíróságok kettős elismervénye.

A bíróságok (bíróági szervek, bírósági végrehajtók) és ügyészségek által feladott postatakarékpénztári csekkbefizetésekről kettős elismerés adható-e?

Igen. A Postaüzleti Szabályzat 64. §. 12. pontjában foglaltak szerint a bíróságok (bíróági szervek, bírósági végrehajtók) és ügyészségek az általuk feladott összes könyvelt küldeményekről kettős elismerést kívánhatnak. Minthogy a feladott összes küldemények alatt a postatakarékpénztári csekkbefizetést is érteni kell, a bíróságoknak stb. az általuk feladott csekkbefizetésekről kívánatra kettős elismerést kell adni. Ez abban áll, hogy a befizetést a felvő postahivatal úgy a csekkbefizetési lap elismervényén, mint a feladó szerv postakönyvében (feladójegyzékében) is elismeri. A csekkbefizetési lap elismervényén „Másodlat” felírást feltüntetni nem szabad. (102.722/932—X—4.)

3. Nyomatványküldeményeken tehető utólagos bejegyzések.

Könyvkiadói munkákra vonatkozó, nyomatványként postára adott megrendelő-lapokon a mű sorozatának és a kötet, füzet, felerész számának kézírással való bejegyzése megengedett-e?

Igen. A P. Ü. Sz. 36. §. 2. c) pontjában foglaltak értelmében könyvkiadói munkákra, könyvekre, hírlapokra, metszetekre, zeneművekre vonatkozó megrendelő-lapokon és aláírási íveken a megrendelt vagy ajánlott művek, e művek ára, stb. bármily módon feljegyezhető.

A „megrendelt művek” meghatározáson nemcsak a mű címét, hanem a mű közelebbi megjelölését, pl. a gyűjteményt, a

kiadást, a sorozat, kötet, füzet, felerész számát is érteni kell. Vannak ugyanis művek, amelyeket nemcsak a mű címével, hanem ezen felül a gyűjtemény, a kiadás feltüntetésével, a sorozat, kötet, füzet vagy felerész sorszámával is megjelölnek. A megrendelő ezeket a műveket megrendelheti akár a mű címével, akár sorszámmal, kötet, füzet, felerész számával, vagy mindezekkel együttesen.

- Pl. 1. Nagy Irók — Nagy Irások II. sorozat, I. kötet: Csokonai Vitéz Mihály összes művei; megrendelhető még így is: Nagy Irók — Nagy Irások II. sorozat I. kötet.
 2. Herczeg Ferenc összes munkái. Gyűjteményes kiadás. Alomország; megrendelhető így is: Herczeg Ferenc összes munkái. Gyűjteményes kiadás. II. sorozat, II. kötet.
 3. Magyar Irodalom Jelesei. Terescsényi György: Hősök: megrendelhető így is: Magyar regények 3. kötet.

Vannak esetek, amikor a kötet vagy a felerész megjelölése elengedhetetlen. Pl.:

4. Tolnai Világlexikona IV. kötet. (Itt az egyes köteteket a kötet számával jelölik.)
 5. Benedek Elek: Magyar Mese- és Mondavilág II. kötet 1. fele. (E mű egyes részeit a kötet és felerész megjelölésével különböztetik meg.)

A kötet és füzet megjelölése szükséges pl.

6. Athenaeum II. kötet I. füzet.
 Mindazok az adatok tehát, amelyek valamely művet teljesen meghatároznak, a nyomatványként postára adott megrendelő-lapokon kézírással is feltüntethetők. (Beküldött kérdés.)

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Revue étrangère.

Dánia. Dániában a vasár- és ünnepnap-i szolgálat szabályozása sok tekintetben eltér a többi európai államok és így a magyar posta eme szolgálatának szabályozásától. 1921. évi május hó 1-én életbelépett rendelkezés szerint Dániában a postahivatalok általában nem tartanak vasár- és ünnepnap szolgálatot. A reggel megjelenő napilapokat azonban felveszik és továbbítják. Azokon az ünnepnapokon, amelyek nem vasárnapra esnek, a postahivatalok általában d. e. 8—10-ig, a felvívőhelyek pedig 9—10-ig tartanak szolgálatot. Egyedül Kopenhága főpályaudvari hivatalnál van vasár- és ünnepnap 8—21 óráig szolgálat. Azonban a vasár- és ünnepnap feladott valamennyi postaküldeménynél — kivéve a közönséges express levélpostai küldeményeket, — 20 óre vasárnapi pótdíjat számítanak fel. Vasárnap kézbesítőszolgálatot a dán postahivatalok általában nem tartanak. A nem vasárnapra eső ünnepnapokon az első kézbesítő körutat betartja valamennyi hivatal, amikor mindenféle küldeményt kézbesítenek, kivéve a nyomtatvány és áruminta küldeményeket. A fiókbérlők részére érkezett küldeményeket vasár- és ünnepnap is beosztják föltéve, ha azokon a címzett fiókbérlő volta és a bérelt fiók száma fel van tüntetve. A fiókbérlők azután küldeményeket csak az esetben vihetik el, amennyiben bérelt fiókjaikhoz a hivatal szolgálatának szünetelése alatt is hozzáférhetnek.

Ujságelőfizetők lappeldányaikat a posta feldolgozása után $\frac{1}{2}$ órával a hivatalban átvehetik. Express küldemények címzettjeiknek vasár- és ünnepnapon is kézbesítetnek. Ezenkívül a dán posta megengedi, hogy címzettek a részükre vasár- és ünnepnapon érkező közönséges levélpostai küldeményeknek házhozkézbesítését negyedévenként 5 korona különdíj fizetése mellett igényelhessék. Ha csak egy esetre kérte a címzett küldeményeinek vasárnapi kézbesítését, akkor pótdíjként küldeménydarabonként 40 örét, de legfeljebb 1 koronát szabad felszámítani. (Az express kézbesítési díj Dániában ugyanis (40 óre).

1929. május 1-től kezdve a dán posta külön küldeményfajonként rendszeresítette a „vasárnapi levelek” intézményét. Eszerint a feladó kérheti, hogy az általa feladott zárt levelet vagy levelezőlapot a posta a rendeltetési hely belterületén lakó címzettnek vasár- és ünnepnap is kézbesítse. Ezért a külön szolgálatért a rendes bérmentesítési díjon felül 10 örét kell levélbélyeg alakjában a küldeményen leróni,

E vasárnapi leveleket a rendeltetési hely hivatalától, mint központtól 2 km-es sugarú kör területén kézbesíti a dán posta. A kézbesítést csak egyszer és pedig d. e. 10 óra után kezdődő kézbesítő körút alkalmával kísérik meg. Ezeket a küldeményeken a feladó olvasható alakban „vasárnapi levél” („Sondagsbrev”) felírást és ezenkívül a címdaldalon fekvő keresztet kell színes írónnal alkalmazni. Ha külföldről érkezik ilyen megjelöléssel levél vagy levelezőlap, amelyen e pótdíj dán levélbélyeggel előre le van róva, azokat a belöldi ilyen levelek módjára vasárnap is kézbesíti a dán posta. Ha azonban a pótdíj nem dánbélyeggel volna leróva, a feladónak a külön kézbesítésre vonatkozó kívánságát a dán posta nem veszi figyelembe.

A vasárnapi levelek intézménye Dániában rövid idő alatt nagy közkedveltségre tett szert, amit leginkább bizonyít az a hivatalos adat, hogy 1930-ban feladott 554.000 darab ilyen küldeménnyel szemben 1931-ben 727.000 darab vasárnapi levelet kézbesítettek. (U. P. 1932. 24.) (k. j.)

Franciaország. A francia törvényhozás tudvalevően megszavazta a postaalkalmazottak létszámcökkentésére vonatkozó javaslatot is. Ennek következtében a tényleges szolgálatban álló női alkalmazottak létszáma lényegesen meghaladja a költségvetési kereteket. A helyzet enyhítésére a postaminisztérium úgy rendelkezett, hogy a rendelkezési állományban lévő ama női alkalmazottaknak tényleges szolgálatba való visszavételét átmenetileg felfüggesztik, akik erre már valamely címen jogot szereztek. A rendelkezési állományba helyezett nők saját állomáshelyükön csak mint a hosszabb időre szabadságolt, beteg vagy szülész miatt távol levő női kartársaik helyettesei hívhatók be ideiglenes szolgálattételre. Ugyancsak a női munkaerők létszámának lehető apasztását célozza az a rendelkezés, mely általában megtiltja a tanfolyamot végzett női hivatalnok-jelöltek kinevezését. Ezek alól csak azok a jelöltek a kivételek, akik a hivatalnoki állásra már régebben előjegyzésbe vétettek. (Informations P. T. T. 1932. 24.) (k. j.)

A születési arányszám visszaesése — a szláv lakosságú államok kivételével — csaknem valamennyi európai államnak komoly gondot okoz. De különösen nehéz a helyzet e tekintetben Franciaországban, hol a születési arányszám esését már 1800 óta figyelik és azóta az államhatalom tényleg mindent elkövetett, hogy e tekin-

tetben a helyzet javuljon. A francia államhatalom fáradozásait siker kísérte, mert míg a halálesetek többlete arányszámban kifejezve 1800-ban 1000 lakos után még 5, 1860-ban 3,2, 1900-ban már csak 0,6 és 1930-ban pedig csak 0,4 volt; — de még mindig több volt a halálesetek, mint a születések száma s ha ezt megállítani nem sikerül, a francia nemzet a biztos kihalásnak néz eléje. Nincs is egyetlen európai állam, mely annyit és oly kézzelfogható sikerrel tett volna a nemzeti tragédia megelőzésére, mint Franciaország.

A gyermekes családok a harmadik gyermektől kezdve a születésnél jelentős összegű állami (1000 frank) készpénz segélyt kapnak s emellett az anya gyermekágyi segélyt és ha a gyermekét maga ápolja, külön jutalmat. A gyermekgazdag családok ingyenes rokkantbiztosítást, nagy adókedvezményt és jelentős kedvezményt élveznek a katonai szolgálatban. A 3-nál több gyermekkel megáldott családoknál a zálogolás külön szabályokhoz van kötve, sőt a szülők jelentős vasúti kedvezményt is élveznek és szükség esetén fürdőhelyre kaphatnak ingyenes beutalást. Családi házak építéséhez olcsó állami kölcsönt (1%-os kamatra) kaphatnak. Ezek a kedvezmények minden sok gyermekes francia családot megilletnek.

A francia állami alkalmazottakat ezenkívül még a következő kedvezmények bátorítják a családalapításra és mennél több gyermek nevelésére: Családi pótlék címen az 1. gyermek után évi 600, a 2. gyermek után 960, a 3. gyermek után már 1560, a 4. és minden további gyermek után 1920 frankot kap a francia állami alkalmazott a gyermek 16 éves koráig. De ha a gyermek ipart tanul 18, ha pedig iskolába jár, beteg, vagy igazoltan keresetképtelen 21 éves koráig részesülhet családi pótlékban.

Az a nyugdíjas állami alkalmazott, aki legalább 3 gyermeket nevelt 16 éves koráig 10%-kal, minden további gyermek után további 5%-kal kap több nyugdíjat. A nyugdíjast e nyugdíjtöbblet mellett még a gyermekenként megállapított családi pótlék is megilleti, de a nyugdíj és a családi pótlékek együttes összege nem haladhatja meg a családapa legutolsó tényleges járandóságát. Ezenkívül a legalább 3 gyermekes, de munkaképes családapát nem lehet 60, illetőleg 65 életéve betöltése előtt kényszer útján nyugdíjazni.

A legalább 3 gyermekes postaalkalmazottak kinek iskolabájáró gyermekei a 18. életévüket még nem érték el, olyan városból, hol magasabb iskolák is vannak, akarata ellenére át nem helyezhetik és

vonakodása nem jelenthet reá kinevezésénél hátrányt.

Női postaalkalmazottak és tanítónők a rendes szabadságba, illetőleg betegségeik nem számítót 8 heti szülési szabadságot élvezhetnek. Szükség esetén a női alkalmazott kérheti e szolgáltatmentességének további 8 héttel való meghosszabbítását. Általában sehol a női alkalmazottat a terhesség és szülés ideje alatt annyi figyelemmel és kényelemmel körül nem veszik, mint Franciaországban akár törvényes, akár törvénytelen gyermekekről van szó. (D. P. 1932. 52) (k. j.)

Németország. A birodalmi német posta 1932. év december hó 13-án tartott igazgatótanácsai ülésén dr. Sautter államtitkár bejelentette, hogy a német posta és az államvasutak között, hosszú tárgyalások eredményeként a csomagverseny kérdésében békés megegyezés jött létre. A megegyezés gyakorlati alapon nyugszik. A darabáru forgalmat oly módon osztotta meg a posta és a vasút, hogy jövőben 7 kg. súlyhatárig a posta díjszabása, ezen felül pedig a vasút díjszabása lesz az olcsóbb. Minthogy pedig a forgalom természetesen az olcsóbb szállító lehetőséget keresi, valószínű, hogy jövőben a kisebb terjedelmű és súlyú csomagok a posta, a súlyosabb darabáru forgalom a vasútnál maradnak, s ezzel a verseny lehetőségé is megszűnt a német birodalom e két legnagyobb szállítóüzeme között. Ez a megegyezés, mely 1933. január 1-ével lépett életbe, a német posta szempontjából azért is előnyös, mert nem vonja maga után a jelenlegi csomagdíjszabás tételeinek változását. (D. V. Z. 1932. 52. és P. N. 1932. 75.) (k. j.)

Ultrarövidhullámrendszerű rádió távbeszélő szolgálat Franciaország és Nagybritannia közt. A francia és az angol légügyi miniszterek a Franciaország és Anglia közt berendezendő ultrarövid hullámú rádiótávbeszélő forgalom céljaira szolgáló berendezést rendeltek meg. E forgalom céljait szolgáló próbák Franciaország és Nagybritannia közt a Calais—Dover viszonylatban már megvoltak s azokat 18 cm-es hullámon folytatták. A szolgálat felvételével kapcsolatban még ennél is rövidebb, vagyis 15 cm-es hullámot kívánának használni. A francia állomást St. Inglevert-ben a repülőtéren kívánják felállítani, mely Calais közelében fekszik, míg az angol berendezést Lympne-ben Hythe mellett. Az állomások antennái egészen miniatűrök lesznek s ezeknek magassága nem lesz több 3 cm-nél.

Az új berendezés a rádióberendezéssel fel nem szerelt repülőgépek indulási és érkezési időinek jelzésére szolgál s azonkí-

vül a repülőszolgálat (csatornaátkelés) híreinek közvetítésére is. Az összeköttetés egyik különlegessége lesz a betűnyomós (téléimprimeur) távirőzem is, mely a nyelvi nehézségek elhárítására van hivatva, mivel sokkal könnyebb egy írott távirat megértése, mint egy idegennyelven folytatott távbeszélgetés megértése. Ezen-

kívül a téléimprimeur útján a közleményeket akkor is le lehet adni, amikor a szembenlevő munkahely nincs beültetve.

Az új rendszerű összeköttetés előnye továbbá abban fog állni, hogy szinte független lesz a légköri zavaroktól. Az új összeköttetés üzembehelyezését a tavaszra tervezik. (J. T. 1932. 12.)

Dr. Havas Ferenc.

HIREK.

Nouvelles.

Hedjaz királyság nevének megváltozása. Hedjaz királynag nevét Saudi-Arábia királyságra változtatta. (Royaume d'Arabie soudite).

A rádió nemzetközi jogi bizottsága (Comité International de la t. s. f.) legközelebbi nemzetközi kongresszusának munkarendjét a következőképpen állította össze:

I. A madridi értekezlet javaslatainak és tervezeteinek megvizsgálása.

II. A rádióvilágosság fogalom meghatározásai.

III. A rádióhírmondó különböző üzemszereinek összehasonlító tanulmányozása.

IV. A rádióhírmondó és a szerzői jog:
a) Az 1928. évben Rómában átvizsgált berni nemzetközi rádióhírmondó Egyezmény 11 cikkének módosítását célzó javaslatok.

b) Szerzőiilletékek beszédese a rádióhírmondóval kapcsolatban.

V. A rádióhírmondó-leadások védelme.

VI. A hallgatók védelme a zavarások ellen:

a) Tervezet a nemzetközi szabályozás számára.

b) Törvénytypus elkészítése.

VII. A rádióhírmondó adóállomások hívójeljei.

A bizottság azonkívül fontos elhatározásokra jutott, különösen az előadó és végrehajtó művészek illetményeit illetőleg, mely kérdések jelenleg a nemzetközi munkahivatal elé vannak terjesztve. Tanulmány tárgyává tette a bizottság azonkívül a nemzetközi munkahivatalal, a nemzetközi irodalmi és művészi társasággal, valamint a rádióhírmondó berni irodájával való együttműködés kérdését is. (J. T. 1932. 12.)

Franciaország és Korzika szigete közt megnyílt a rádiótávbeszélő forgalom. Az üzemet egész rövid hullámokon (7.60 m. és 8.20 m.) vették fel, melyet a kontinensen a Nizza melletti Turbie rádióállomás, Korzika szigetén pedig a Calvi melletti

Calenza állomások közvetítenek. Az adóállomások egészen gyenge energiával (0.10 Watt) dolgoznak. A rádióállomásokon az adó- és vevő berendezések, valamint a hálózatokhoz való kapcsolást ellátó berendezések ugyanabban a helyiségben vannak, úgy, hogy mindkét oldalon egy-egy tisztviselő az egész szolgálatot el tudja látni. Ez a gazdaságos munkalebonyolítás tette lehetővé, hogy a Franciaország és Korzika szigete közti forgalomban a 3 perces beszélgetés díját 6 fr. frankban, vagyis ugyanannyiban tudták megállapítani, mint egy belföldi francia beszélgetést. Az új viszonylatban már az első napokon 80–100 beszélgetés volt a napi forgalom. (E. F. 1932. 30.)

KÖNYVSZEMLE.

Az Egyetemes Postaegyesület központi szerve, a berni Nemzetközi Postairoda az 1932. évben több, a postás szakirodalmat és szaktudományt közelről érdeklő művet adott ki és bocsátott a tagigazgatások rendelkezésére. Így összeállította a „Statistique Générale du Service Postale” 2. füzetét, amely az egyes igazgatóságok forgalmi statisztikájának III–IV. és V. részét, a belföldi és a külföldi forgalom adatait és az egyes államok postáinak pénzügyi eredményére vonatkozó adatokat dolgozta fel.

Ezenkívül még két alapvető adatgyűjteményt állított össze és bocsátott közre a Nemzetközi Iroda. Az egyik „Recueil de Renseignements sur l'organisation des Administrations de l'Union et sur leurs services internes”, a második pedig: „Résumé alphabétique méthodique des documents des Congrès et Conférences de l'Union Postale Universelle” — címmel jelent meg. Azt hisszük, hogy szolgálatokat teszünk olvasóinknak, ha a Nemzetközi Iroda e kiadványainak értékes tartalmát vázlatosan itt ismertetjük és reámutatunk,

hogy milyen adatok tömegét rejtik magukban ezek a táblázatok.

A „Recueil de Renseignements sur l'organisation des Admonstrations de l'Union et sur leurs services internes“ 1932. szeptember havában jelent meg és a postai alkalmazottak a berni postairodától 17.30 svajci frankért rendelhetik meg.

Ebben az adatgyűjteményben a nemzetközi postairoda az egyes postaigazgatások szervezetét, különleges berendezkedéseik részleteit ismerteti az egyes igazgatóságok által beküldött hivatalos adatok alapján. A spanyol, az orosz és néhány déliamerikai postaigazgatásra vonatkozó adat hiányzik, mert ezek az államok nem bocsátottak a Nemzetközi Iroda rendelkezésére a szükséges adatokat. Az adatok közlésének formája alig tér el a Nemzetközi Iroda megelőző, hasonló közleményeitől. Legfontosabb változás a multtal szemben az, hogy a belföldi díjszabási tételket a londoni értekezlet határozmányainak megfelelően külön füzetben adták közre; viszont az egyes igazgatások fontosabb nyomtatványmintái, melyet eddig a Recueil előző kiadásában mindig felvettek, az új kiadásból hiányoznak. Az egyes igazgatásra vonatkozó adatok nagyobb része 1932. januári állapotoknak felelnek meg és csak néhány igazgatás közül ennél újabb adatokat, pld. a magyar posta az 1932. évi február havi adatokat közli.

Bármennyire érdekes és tanulságos e gyűjtemény ebben a formájában is, annak használhatóságát jelentékenyen lehetne növelni, ha a közölt adatok nem igazgatások szerint elkülönítve, hanem az egybetartozó anyag üzletáganként, berendezésenként stb. csoportosítva, tehát tudományosan rendezve úgy jelennének meg, hogy pld. a közigazgatás szervezete, vagy a postatakarékpénztári, vagy utalványszolgáltatásra stb. vonatkozó adatok rendszeresen feldolgozva összefüggő egészként állanának az érdeklődők rendelkezésére, ami az anyag áttekinthetőségét lényegesen megkönnyítené.

A „Résumé alphabétique méthodique des documents des Congrès et Conférences de l'Union Postale Universelle“ tulajdonképpen nem egyéb, mint az egyetemes postaegyesület tanácskozásain felvetett javaslatoknak, határozmányoknak, tárgyalási anyagoknak pontos tárgymutatója.

Az egyetemes postaegyesület fennállása óta négyévenként rendezett kongresszusok tulajdonképpen a törvényhozó testületei ennek az egész világra szóló jelentőségű egyesületnek. Az egyes kongresszusok tárgyalási anyagát azokat megelőzően rendezett konferenciákon készítik

elő. A konferenciák és kongresszusok tárgyalási anyagát, a javaslatokat és határozmányokat írásba foglalják és azokat a Nemzetközi Iroda időről-időre külön-külön füzetben bocsátja a tagállamok rendelkezésére.

Az egyetemes postaegyesület fennállása óta e címen megjelent ezek a kiadványok olyan tömeget képviselnek, hogy az azokban való eligazodás, egyik-másik fontosabb határozat megszületésének indokait, történelmi előzményeit megállapítani a szakértőknek is mind nehezebbé váló feladatot jelentett. Ezen az állapotokon óhajtott segíteni a madridi kongresszus, amikor a németalföldi igazgatás javaslatára utasította a Nemzetközi irodát, hogy az összes konferenciák és kongresszusok tárgyalási anyagát felölelő oknyomozó tárgymutatót dolgozzon ki. Ez a hatalmas munka hosszú évek megfeszített munkáját igényelte. Amellett a mű egysége azt is kívánatosá tette, hogy az előkészítési munkálatokat egyetlen ember irányítsa, ami viszont a mű elkészültét szintén késleltette.

A munka terjedelme 2 kötetre van tervezve; a két kötet összesen 10 szakaszban tárgyalja a postaszerveződések és egyezmények határozmányait. A munka nemcsak a kongresszusok és konferenciák javaslatait és határozmányaitval kapcsolatos anyagot öleli fel, hanem feldolgozza a Nemzetközi Iroda által 1931. év végéig kibocsátott valamennyi köriratban (circulations) az Iroda évi jelentéseiben, sőt a l'Union Postale-ban tárgyalt kérdéseket is.

Az igazgatások most kapták meg a tárgymutató I. kötetét, amely két szakaszra oszlik. Az első szakasz a postaszerveződésekkel, a második a légiposta forgalommal kapcsolatos anyagot dolgozza fel. E kötet előszavából kivehetően a postaszerveződésekkel és egyezményekkel kapcsolatos kérdések egyetlen összefüggő egészként vannak feldolgozva. Azonos szabályzattal kapcsolatos anyagalmazt rendszerint egyetlen fejezetben foglalja össze. Pld. minden anyag, mely a szerződés 45. cikkében kapcsolatos kérdésre vonatkozik „Tilalmak“ vezérszó alatt található. Az, hogy a szerződés egyes cikkeinek anyaga milyen vezérszó alatt dolgoztatott fel, a kötet elején található tartalomjegyzék mutatja.

A mű most megjelent első kötete is azt igazolja, hogy a tárgymutató nagy körültekintéssel és még több fáradtsággal, hozzáértéssel készült alapvető munka, mely a tagigazgatások nélkülözhetetlen segédeszköze és irányítója lesz a nemzetközi postaforgalmat érintő összes kérdések egységes intézésében. (k. j.)

„Statistique Générale“ — Általános statisztika címmel a berni nemzetközi postairoda időről-időre összeállítja a postaegyesület tagállamainak forgalmi adatait. Ez az általános statisztika 5 részből áll. Az első részben az egyes postaigazgatások államainak területére, lakosság számára, továbbá a postai szervek számára vonatkozó adatokat tartalmazza. Itt mutatja ki a nemzetközi postairoda többek között azt is, hogy az egyes tagállamokban kezelt postaküldeményekből hány darab esik egy lakosra. Ez adatokból megtudjuk, hogy a legelevenebb postaforgalom 1928-ban Argentínában volt, ahol minden lakosra átlag 182 postaküldemény esett. Az európai államok közül legtöbb küldeményt a francia posta kezelte, mert ott egy lakosra 151, Belgiumban 140, Angliában 139, Svájcban 138, Ausztriában 128 és Németországban 117 küldemény esett, Magyarországon egy lakosra eső küldemények darabszáma 36 volt. A legkisebb forgalma Etiopiának volt. Itt egy lakosra csak 0.015 küldemény esett. Nem sokkal erősebb forgalmat bonyolított le Perzsia postája. De még Kínában, Oroszországban, Mexikóban, Peruban és Törökországban sem jut egy lakosra több mint 1.4—7.6 küldemény.

Az általános statisztika második része az egyes államok postai szervezetét ismerteti. Itt megtudjuk, hogy levélszekrény az Észak Amerikai Egyesült Államokban van legtöbb (223.000) van felszerelve. De második helyen mindjárt Németország áll (144.000 darab) és utána Oroszország (129.000 darab) következnek: majd Franciaország (94.000), Japán (71.000), Csehszlovákia (28.000), Ausztria és Lengyelország (16.000), Spanyolország (15.000) következik. Az utolsó helyen Etiópia (27 darab) és Venezuela (csak 10 darab) áll. Az általános statisztika szerint Magyarországon 6.144 levélszekrény van felszerelve.

A második részben találjuk az egyes postaigazgatások személyzeti adatait is. Itt természetesen nehéz összehasonlítani tenni, mert hiszen az egyes tagállamok postaigazgatásai különböző szempontok szerint jelentik be a nemzetközi irodához a postaalkalmazottaknak a számát. A közölt adatok szerint legtöbb alkalmazottja az Amerikai Egyesült Államok postaigazgatóságának van (289.000 fő). De utána mindjárt Németország következik (246.000). A harmadik helyen Anglia áll 229.000 emberrel. Majd Japán (181.000), Franciaország (110.000), Oroszország (87.000), Csehszlovákia (42.000), Lengyelország (33.000), Románia (26.000), Argentína (25.000), Spanyolország, Magyarország, Itália egyenkint

20.000 alkalmazottal. Az általános statisztikából megállapítható, hogy a postaegyesület tagállamaiban alkalmazott postások száma 1¼ millió főt meghaladja. Ebben a számban a postamesteri kíségetőszemélyzet legtöbb esetben nincs befoglalva, mint ahogy sok államnál hiányzik a táviró, távbeszélő és rádióállomás alkalmazott munkaezők száma is.

Az általános statisztika harmadik része tartalmazza az egyes postaigazgatások forgalmára vonatkozó adatokat és pedig külön a belföldi és külön a külföldi forgalomra vonatkozókat.

A belföldi levélforgalomra vonatkozó adatoknál feltűnik az, hogy az Amerikai Egyesült Államok idevonatkozó adatai hiányoznak. Ennek magyarázata az, hogy ez államokban a levélpostai küldeményeket nem számlálják, pedig valószínű, hogy az Egyesült Államoknak van a legnagyobb levélforgalma. Adatok hiányában el kell fogadnunk az általános statisztika azt a megállapítását, hogy 1930-ban Angliának volt a legnagyobb zárt levélforgalma. (6.2 milliárd); utána a legtöbb levelet Németországban irták (2.9 milliárdot); 1 milliárdot meghaladó zárt levélforgalom Franciaországban, Britindiaiban és Japánban volt. Magyarország levélforgalma: 153,341.000 darab. Ha az általános statisztikában közölt adatokat figyelembe vesszük, akkor a nemzetközi postaegyesület tagállamai 1930-ban 50 milliárd feladott belföldi levélpostai küldeményt kezeltek. Ha a föld lakóinak a számát kerekken 2 milliárdra tesszük, minden emberre évenként 25 levélpostai küldemény esik.

A levelezőlapoknál feltűnik az, hogy nem Németországban, a levelezőlap szülőhazájában, hanem Japánban adják fel évenként a legtöbb levelezőlapot. Japánban ugyanis 1930. évben 2.337 millió levelezőlapot adtak fel, ami több mint kétszerese a feladott levelek számának. Németországban mindössze 1.183 millió darab levelezőlapot adtak fel, tehát körülbelül a felét a japán levelezőlap forgalmának. A levelezőlapok ilyen hatalmas forgalmának azután megközelítőleg sem találkoznak a többi államok postáinál, mert a legközelebbi igazgatás is alig 100 millió darab levelezőlap forgalmat mutat ki, úgy, hogy Japánt és Németországot kivéve, a tagállamok összesége által feladott levelezőlapok darabszáma alig éri el az 1.7 milliárd darabot.

A legtöbb nyomtatványt a francia posta kezelte 1930-ban, ahol 3.915 millió darab nyomtatványt, tehát az összes levélpostai küldeményeknek (5.9) milliárd), mintegy 66%-át adták fel. Franciaország óriás nyomtatványforgalmától nagyon

messze áll legközelebbi nagyobb forgalmat feltüntető állam Németország (1.701 millió). Utána következik Itália 1.226 millió, Belgium 833 millió, Németalföld 560 millió, Spanyolország 310 millió nyomtatványval. A többi tagállamok postájánál a feladott nyomtatványküldeményeknek a daradszáma a 300 milliót sem éri el. Magyarországon pl. 89 millió darab.

Üzleti papírban és árumintaküldeményekben szintén Franciaország bonyolította le a legnagyobb forgalmat. (233, illetőleg 86 millió darab).

Hasonlóképen legtöbb ajánlott küldeményt a francia posta kezelte (132 millió), ezt követte Olaszország 85 millió, Németország 84 millió, Oroszország 74 millió, Japán 58 millió, Lengyelország 54 millió, Anglia 41 millió darabban. Magyarországon 15.400.000 darab ajánlott küldeményt adtak fel.

Az értéklevelek és értékdobozok száma Olaszországban volt a legnagyobb (13,7 millió). Utána Franciaország következik és csak a 6-ik helyen áll Németország 3 és fél millió küldeménnyel. (Magyarország 2 millió darab).

Ami a sommás csomagok forgalmát illeti, itt meg kell jegyezni, hogy némely államban a posta nem foglalkozik csomagok szállításával. A legerőteljesebb sommás csomag forgalma Németországnak van. Az általános statisztikában szereplő államok postaigazgatásai által 1930-ban kezelt 750 millió postacsomagból ugyanis 239 millió darabot, tehát kb. az egésznek egyharmad részét Németországban adták fel. Erős sommás csomag forgalma van még Angliának, ahol 1930-ban 153 millió csomagot adtak fel.

A postaegyesület tagállamaiba 1930. évben feladott 165.000.000 kézicsomag közül 126 milliót, tehát az egésznek mintegy 76%-át az Amerikai Egyesült Államokban adták fel.

Az utánvételes küldemények közül a postaegyesület tagállamaiban összesen 160 millió levelet és 110 millió csomagot adtak fel utánvétellel. A legerősebb utánvételi forgalmat Németország bonyolította le, utána az Amerikai Egyesült Államok, Svájc, Svéd- és Franciaország következnek.

A nemzetközi postaegyesület területén feladott postautalványok számát 900 millióra, az utalványozott összeget pedig 75 milliárd frankra becsüli a jelentés.

Ujra életre éled a posta személyszállító forgalma is a gépkocsi használatba vétele óta. Az 1930. évben pl. 95.600.000 személyt szállítottak a különböző tagállamok postaiárművei. Ebből 87 millió utast mutat ki Németország; tehát az egész

utasforgalom több mint 60%-át. Ausztria és a Csehszlovák posta egyenként 6, Svájc 5 millió, Magyarország pedig több mint félmillió személyt szállított a gépkocsiüzemre berendezett közúti vonalakon.

Az általános statisztika harmadik része három csoportban mutatja ki az egyes államok külföldi küldeményeinek számadatait érkezés, feladás és átmenő forgalom szerint. Ezek az adatok nagyon jellemző fokmérői az egyes államok külkereskedelmi élénkségének.

Az egyes postaigazgatások területén külföldi rendeltetési helyre feladott levélpósta küldemények darabszáma 1930. évben alig haladta meg a 3 milliárdot és a belföldi levélforgalomnak alig 6%-át tette ki. Az Amerikai Egyesült Államok hatalmas külföldi forgalmától (907 millió darab) eltekintve, ismét Anglia külföldi levélforgalma volt a legerősebb (548 millió), mint az a belföldi levélforgalomnál is láttuk, ami feltétlenül a világbirodalomnak izmos kereskedelmét és iparizó jellegét igazolja. Ugyanez okból senkit sem lep meg Németország 3-ik helye 543 millió külföldi levélpósta küldeménnyel, de nyomban sarkában Franciaország következik 543 millió darabban. A belföldi levélforgalomban 5-ik helyen álló Olaszország külföldi levélforgalmát illetőleg csak 2-ik helyen áll. Viszont Lengyelország és Svájc, melyek a belföldi levélforgalom szempontjából a sorrend 13., illetőleg 17-ik helyét foglalják el, a külföldi forgalomnál a 8. és 10. helyre dolgozták fel magukat. Legjobban mutatja a külföldi levélforgalom és az ország külkereskedelme közötti kapcsolatok valóságát az a tény, hogy Oroszország, a belföldi levélforgalom nagyságát illetően a tagállamok között a 9. és külföldi forgalmát illetően csak a 24. helyen áll. Magyarország külföldi együttes levélforgalma 1930-ban még az 50 milliót sem érte el.

Az értéklevelet és értékdobozt kb. 4,5 millió darabot, alig 1 milliárdot meghaladó értékben küldtek a tagállamok külföldre, tehát a belföldi forgalomban feladásra került értékű küldemények alig 8 százalékát. Az értékösszegekben pedig mindössze 2,2%-át. Legnagyobb külföldi értékű levél forgalma volt az összes tagállamok között (feladott és érkezett együtt) Lengyelországnak (2,1 millió darab, 331 millió frank értékben). Érdekes még az az adata is az általános statisztikának, hogy Ausztria, Anglia, Magyarország, Olaszország, Románia és Oroszország 1930. év folyamán számszerűleg és értékben is lényegesen több értékű küldeményt kaptak külföldről, mint amennyit oda indítottak.

A sommás csomag forgalmat illetően

feltűnő, hogy a tagállamok területén a külföldre feladott csomagok összdarabszáma (33 millió) alig éri el a belföldi forgalom 4%-át. Legerősebb csomagforgalma Németországnak volt. Külföld felé háromszor annyi, mint külföldről; együttesen 15 millió darab. Postautalványt 1930-ban kb. 25 millió darabot cseréltek ki a tagállamok, mintegy 2 milliárd frank értékében.

Átmenő forgalomban az általános statisztika kb. 125 millió darab levélpostai küldeményt mutat ki, amelyből a fele forgalom (64 millió darab) a spanyol postára esik.

Nagyon érdekesek az általános statisztikának negyedik részében a térti küldeményekre vonatkozó adatok. Feltűnő nagy (66 millió darab) a német posta kézbesíthetetlen küldeményeinek darabszáma. E tekintetben Anglia (31 millió) és az Amerikai Egyesült Államok postája (20 millió darab) sem közelítik meg a németeket.

Az általános statisztika ötödik része végül az egyes postaigazgatások által 1930. évben elért pénzügyi eredményeket ismerteti. Természetesen csak a postai üzletágakkal kapcsolatos bevételekkel és ki-

adásokkal foglalkozik. A postai bevételi forrásokat 4-féle címen sorolja fel: u. m. az értékcikkek eladásából, a készpénzbérmentesítésből, illetőleg a bérmentesítőképértéklenyomataiból eredő, a személyszállítással kapcsolatos bevételeket és az idegen igazgatások által teljesített szolgáltatásokért fizetett összegeket, természetesen frankra átszámítva. A kiadások között szerepelnek a személyzeti járandóságok, az épületek vétel- és a berendezési tárgyak beszerzési ára; a fűtési, világítási, irodai szerek és egyéb apróbb dologi kiadások, a szállítási vállalatoknak fizetett átalányok. Ezek után kimutatja a statisztika, hogy az egyes igazgatások milyen üzleti eredménnyel, tehát reáfizetéssel, avagy jövedelemmel zárták az 1930. évet.

A legnagyobb postai bevételt — 3.527 millió frankot — az Amerikai Egyesült Államok érték el. Utána nyomban Német- és Angolország következnek 2726, illetőleg 1.166 millió frank bevétellel.

Az egyes, bennünket is közelebbről érdeklő igazgatások által 1930. év folyamán elért pénzügyi eredményeket a következő tanulságos táblázatban foglaljuk össze:

Az országok megnevezései	A bevételek	A kiadások	A kiadásokból esett					Jövedelem Hiány millió frankban
			járandóság- ra	szállítá- sra	bér- letre, beren- dezésre	idegen igazga- tások- nak	egyéb kiadá- sokra	
	összege millió frankban		‰-okban kifejezve					
Amerika Egy. áll.	3527	4019	72	21·5	2·8	3·1	0·6	— 492
Németország	2726	2726	47	7—	4·3	2·4	39·3	—
Anglia	1116	917	67	13·3	4·4	5·9	9·4	+ 249
Oroszország	828	760	38	10—	3·1	—	—	+ 88
Japán	232	496	36	—	58·6	5·4	—	— 264
Italia	220	170	84	6·4	5·7	—	3·9	± 50
Ausztria	180	183	70	6—	3·8	1·3	18·9	— 3
Svájc	163	152	64	17·2	4·6	2·3	11·9	+ 11
Csehszlovákia	155	150	61	13·5	7·2	2·4	15·9	+ 5
Lengyelország	139	135	62	—	—	—	—	+ 4
Magyarország	67	91	48	8·6	5·3	3—	5·1	+ 6
Svédország	108	87	60	26·9	10—	0·03	3·1	+ 21
Belgium	56	69	73	—	8·3	0·1	10·6	— 13

Ebből az összeállításból mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a legtöbb igazgatás kiadásainak kb. 60—75%-át fordítja személyzeti járandóságokra, még azokban az államokban is, hol pedig a posta erős reáfizetésekkel dolgozik. Ellenben feltűnő alacsony a magyar posta személyzeti já-

randósága. Nálunk kevesebbet csak az orosz és japán igazgatás költ személyzetre. Igaz, hogy az orosz postának 88 millió frank a tiszta jövedelme, de Japán 264 millió frankot fizetett reá postájára. (Bl. f. P. T. 1932. 22. és 23.) (k. j.)

Kiadó: Dr. LŐRINCZY GABOR, m. kir. postatanácsos.

Fővárosi Nyomda Rt., Lovag u. 18. — Felelős v.: Duchon J.